

Matka Karjalan kunnaille toukokuussa 2010

Kaikki artikkelin kuvat Ahti Kukkonen.

Tulee aika, jolloin ihminen etsii juuriaan. Meillä jokaisella on kotiseutu, jossa elämme, ja meillä jokaisella on synnyinseutu. Jokaisen mieli halajaa juurilleen. Sinne muistot palaavat sielu värähtäen. Monella meistä somerolaista on karjalaiset juuret. Olemme niistä ylpeitä. Kotinsa menettäneiden karjalaisten syvimmissä tunnoissa nauru ja itku sekoittuvat siksi elämänvahvuudeksi, jonka vuoksi karjalaiset ovat kuin veljiä keskenään. Liekö tuo asia tasoittanut niin minun kuin monen muunkin sukujuuriltaan karjalaisen elämää.

Matka Monosmaille

Toukokuun 22. alkoi Somerolta ja lähipitäjistä matka Unto Monosen kotikonnuille Karjalan kannakselle – toiviomatka Oinaalan kylään. Yksi matkan järjestäjistä oli perinneasioita suuresti arvostava Arto Tuominen ja matka oli Unton 80-vuotisjuhluvuoden ehdoton kohokohta. Kolme linja-autollista, mukaan lukien Pasi Peikosen johdolla YLE1 A-studio, kerääntyi viettämään muistohetkeä Unto Monosen synnyinseudulle. Nuo hetket, jolloin Oinaalan kylässä kaikui Monosen sanoittama ja säveltämä Kotitieni, olivat täynnä tunnetta ja nostalgiaa. Monosen musiikin ystä-

Monosen koti sijaitsi lähellä Muolaan kirkkojärveä. Järvi on iso ja kaunis hienoine hiekkarantoineen.

Tällä kohtaa sijaitsi Monosen kotitalo.

Unto Monosen Kotitie: *“Kotitien milloin muistan, niin muistan myös muun, jonka vuodet vei pois mukanaan. Isän harmaantuneen, äidin niin hymysuun, kaikki ystävät lapsuuden maan. Heitä kaivaten muistan ja kiittäin, sydän lämpöä niin tulvillaan. Kotitie, vaikka luotasi vei elämään, kerran luoksesi kai tulla saan. Aikojen taa, jäi tie kotipirtin, pehmeä hiekkansa sen. Leikkimään sai mun pienoisen piltin, tanner niin turvallinen.”*

vät herkistyivät juuri tuon kappaleen sanomaan – ja totta kai, Satumaa suorastaan raikui metsikön laidassa, jonka edessä aukenivat Monosen lapsuuden maisemat. Retkeläisiä kiinnosti Monosen kotipuolen ja musiikin lisäksi karjalaisuus, sillä olihan retkeläisten suurimman osan juuret Karjalassa. Sodan jälkeen Somerolle saapui siirtolaisina kaikkiaan

Ahti Kukkonen ja Karjalan mänty.

Viipurin kauppahalli on suomalaisten rakentama ja alkuperäisessä kunnossa. Se sijaitsee pyöreän tornin kanssa saman torin varrella.

Pyöreän tornin juhla – matka huipentui lauantai-iltana Viipurin Pyöreän tornin juhlaillalliseen ja konserttiin Unto Monosen 80-vuotispäivän kunniaksi. Tytti Pelkosen johdolla musiikki soi, ja Pyöreässä Tornissa tunnelma muuttui hilpeäksi ja välillä jopa riehakkaaksi, tanssittiinhan siellä Viipurissa ”aina, arkena ja sunnuntaina”. Humppamusiikkia kuultiin useaan otteeseen, mutta mahtuihan toki mukaan myös polkkaakin, jota Karjalassa piti osata kaikkien – eihän sitä muutoin saanut vaimoakaan. Ilta oli tanssin iloa ja kauniita lauluja, ja siellä jossain siinsi sinisenä Säkkijärvi.

Alvar Aallon kirjasto. – Saimme aivan mainion oppaan, kun tutustuimme Torkkelin puiston kupeessa olevaan Alvar Aallon kirjastoon Viipurissa. Kirjaston restaurointi on hyvässä vauhdissa, ja tuon upean kirjaston loistosta on ainakin osa saatu palautetuksi. Maailman perintölistan kohde on saanut ulkomaisia tukijoita ja saimme kuulla ja nähdä tuon restaurointityön hedelmistä. Arto järjesti tutustumisen onneikkaankin sattumuksen siivittämänä. Vaikka kirjasto oli kiinni, sattui taitava opas olemaan paikalla, ja niinpä saimme mielenkiintoisen läpileikkauksen kirjaston kohtaloista.

lähes kolme tuhatta henkilöä, ja noin 2300 oli isosta Muolaan pitäjästä. Sodan kokemukset vaikuttivat Monosen myöhempään elämään. Isän Muolaanjärven rannalla tuli mieleen Sutamaa, Suomen kansallistango ja Someron kunnallislaulu. Järvi tosiaan on niin iso, että sen voi helposti kuvitella merenä.

Unto Mononen loi musiikkia, joka on painunut täysin suomalaiseen sie luun. Mikäpä olisi paremmin sopinut tuohon sykehdyttävään hetkeen Unton synnyinseudulla, kuin Unton säveltämä ja sanoittama laulu Kotitieni. Se kaikui tunteikkaasti ja sai jokaisen läsnäolijan sydämen värähtelemään jotain ikiaikaista. Matkamme oli kunnianosoitus haaveiden, unikuvien, kaukokaipuun ja kaikenlaisten muiden täyttymättömien ja tavoittamattomien toiveiden kuvaajalle Unto Monoselle. Lauantai-iltapäivänä kaikki matkailaiset kokoontuivat Oinaalan heinikkoon syömään eväitä ja nauttimaan Unton valitut -yhtyeen musiikista. Se on kokoonpano, jossa oli mukana kolme muusikkoa alkuperäisestä Unto Monosen yhtyeestä: laulusolisti Hellin Laine, rumpali Matti Romu ja kontrabasisti Pekka Kurkikangas. Tytti Pelkonen haitareineen täydensi tuota kolmikkoa.

Viipurin pyöreä torni.

“Yöt, päivät mielessäni ompi Kerttu, muistathan vielä tuon nikkarin tyttären? Sää kullannuppu, oma herran-terttu, sä miksi särjät sällin sydämen? Huusniemen tiellä alkoi lemmen valta, kun sun kanssas Papulahan päin kävellä sain ja parasolin alta sun sup-pusuus ja silmäs loisteen näin.”

Kohokohta bussissamme oli Mervi Äikkään ja Tapani Hynysen duettona esittämä kansanlaulu Nikkarin Kertusta, kun ohitimme Viipurin kiertoaajelulla Papulan. Ja sunnuntaipäivän iltaa vietimme tarunhoitoisessa Monrepoon puistossa. Karjala on muistojen Karjala, menetetty Karjala. Siellä koi-vikko tuuheentuu ja käki kukkuu, se on Monrepoon puisto kaarisiltoineen. Sinne mieli halajaa. Arton loihdinta illallinen oli vertaansa vailla oleva retkiruokailu. Samalla katselimme puiston mahtavia näkymiä emmekä ihmetelleet, miksi puisto on nuorten parien suosittu oleilukeidas.

Suviheinäviikon ilmatat: Heili Karjalasta

Talvisodasta tuli tänä vuonna kuluneeksi 70 vuotta. Tästä ja Karjalanretkestä saatiin ainekset Monokkaan vuoden 2010 Iltamiin Someron Esakalliolla. Iltamissa yleisö oli Monokkaan matkassa Karjalaan laulun, soiton ja tanssin tahdissa. Meitä siivitti slaavilainen musiikki, ja ilta oli kunnianosoitus karjalaisuudelle, Karjalan evakoille ja erityisesti Unto Monoselle. Jotain uutta, jotain vanhaa, jotain lainattua, jotain sinistä.... Näin voisi luonnehtia Monokkaan tämän vuoden iltamaesitystä – Heili Karjalasta.

Esitys sisälsi herkkiä hetkiä (Evakon laulu), tunnelmointia ja myös iloisia, riehakkaitakin kohtia, se oli Monokkaan kudelma muistojen

“Muistan puiston kaunehimman, ihanimman Monrepoon.”

Karjalasta. Karjalaisuudessa itku ja nauru nivoutuvat yhteen hyvin ominta-keisella tavalla, tavalla joka on hyvin elämänmyönteinen ja antaa voimia elon taipaleelle. Somero on karjalaisuuden värittämää, se on toiviomaa – satumaa, jossa ihmisellä on helppo elää ja hengittää.

Alun herkeistä tunnelmista siirryttiin hanurimusiikin siivittämään iloiseen Karjalaan, “Sellainen ol Viipuri” on juuri sellaista tunnelmaa, jota karjalainen musiikki sisältää runsain määrin. Slaavilainen melankolia sai meidät valtaansa, ja ensimmäinen osa päättyi mukaansa tempaavaan valssiin. Toinen ohjelmapuolisko oli reipasta menoa alusta pitäen: Kohtalon tangosta kiihkeään Kalinkaan, Säkijärven polkasta argentiinalaiseen tangoon hiphoppia unohtamatta. Ja tietenkin tanssi kuului oleellisena osana illan ohjelmaan.

Seuraavien kappaleiden tunnelmissa matkasimme Uraliin, Mantshuriaan, Moskovaan – tutkiskelimme jälkiä Oinaalan hiekassa. Kuukin valloitettiin, viivähdimme hetken Alla venäläisen kuun. Pirkko Pelander tulkitsi iki-ihanan Laila Kinnusen aikoinaan levyttämän kappaleen Tietä kaitaa.

Hiphop saatiin kuin saatiinkin mukaan, ja joukkoa veti Heidi Vuorisalo, Someron lukion toisen vuosiluokan tyttöjä. Esitykseen tuli reippaasti uusia tuulia ja tuntemuksia. Someron Laulumiesten esittämät laulut olivat mieleenpainuvia. Illan todellisena tulkkina pidettiin Anja Sandellia, jonka kypsä

laulu miellytti yleisöä. Esityksemme tukeutui slaavilaisiin kappaleisiin, joilla peilasimme karjalaisen väestön tunteja.

Vaikka monenlaisia nousuja ja laskuja elämässään kokenut säveltäjä Unto Mononen (1930–1968) olisi jättänyt perinnökseen vain yhden laulun, Satumaan, ansaitsisi hän ilman muuta oman paikkansa kansakunnan tunteiden tulkkina. Haaveiden, unikuvien, kaukokaipuun ja kaikenlaisten muiden täytty-mättömien ja tavoittamattomien toiveiden kuvaajana Mononen oli mestari vailla vertaa. Satumaassa hän on onnistunut kiteyttämään tuon kaiken yhteen lauluun, mutta nämä niin monia suomalaisia koskettavat teemat toistuvat ilmaisurikkaina myös lukemattomissa muissa Monosen lauluissa.

Sanasotaa tulirintamalla – talvisodan sotapropagandaa

Suomen ja Neuvostoliiton välinen talvisota päättyi 70 vuotta sitten 13.3.1940 Moskovan rauhaan kestätyään 105 päivää. Sitä ennen oli tapahtunut paljon. Molotovin – Ribbentropin sopimus elokuussa 1939 jätti Suomen Neuvostoliiton armoille. Marraskuun 26. päivänä 1939 venäläiset olivat ampuneet Mainilan laukaukset, joista he syyttivät suomalaisia ja saivat näin provosoiduksi sodan. Aloitettuaan hyökkäyksen Suomeen 30. marraskuuta Stalin asetti Terijoelle 1. joulukuuta Neuvostoliitossa ansioituneen suomalaisen kommunistin Otto Wille Kuusisen nukkehallituksen, jonka piti nousta valtaan Helsingissä heti kun puna-armeija olisi marssinut sinne riemusaatossa pari viikkoa sodan puhkeamisen jälkeen Suomen ”vapauttajana valkolahtarien ikeestä”. Puna-armeijaan kuuluneessa Kuusisen omassa kansanarmeijassa taistelivat Venäjälle 1918 paenneet bolsevismin omaksuneet punakaartilaiset ja 30-luvulla Neuvostoliittoon vapaaehtoisesti loikanneet tai sinne väkisin muilutetut suomalaiset kommunistit.

Terijoella pidettiin Stalinin syntymäpäivän kunniaksi 21.12.1939 kansanarmeijan ensimmäisen pataljoonan paraati. Paraatin jälkeen 5775 sotilasta ja pataljoonan komentaja lähettivät Stalinille ”tulisen taistelutervehdyksen”. Syntymäpäivänä ylistyskuorot lauloivat:

”Eläköön isänmaamme. Eläköön koko maailman valtias, suuri Stalinimme. Inhoittavat suomalaiset rosvot me tapamme viimeiseen mieheen. Eläköön voittamaton puna-armeija, paras ja mahtavin armeija maailmassa. Eläköön nerokas marsalkkamme, toverimme Voroshilov. Punainen armeija tulee tuhoamaan suomalaiset rosvot ja ryövärit sekä antamaan loppuun kiusatulle, nälkäselle kansaparalle vapauden ja riippumattomuuden. Eläköön Suomen

riippumaton kansa. Me työskentelemme yötä päivää, ja naiset työskentelevät paikoillamme vapauttaaksemme Suomen kansan kapitalisteista. Eläköön Stalin, sydänpäpyssemme, aurinkomme, rakkautemme, meidän kaikki kaikessa.

Stalin on uutterra työntekijä. Hän menee säännöllisesti nukkumaan vasta kello neljä aamulla. Hänellä on lapsen hymy, mikä osoittaa tavatonta hyväntahtoisuutta. Hän on äärettömän vaatimaton ja hänellä on ihmeellinen muisti. Hänen huolenpionsa on rajaton.

Stalin on suuri persoonallisuus. Hän on selvillä kaikesta. Hän on kohtelias ja aina iloinen, ystävällinen ja aina vaatimaton. Hän polttaa esim. samaa tupakkaa kuin suomalainen talonpoika, joka katselee karsaasti silmäluomien alta komeita herraskartanoita. Stalin käy aina yksinkertaisesti puettuna. Sen sijaan hän pyrkii siihen, ettei kansalta puuttuisi mitään.”

”Isä Aurinkoinenkaan” ei mähantanut mitään sille, että suomalaiset sotilaat onnistuivat tuhoamaan venäläisiä divisiooneja yksi toisensa jälkeen. Vasta Summassa suomalaisten linjojen murruttua Suomen ”oikea” eli Rytin hallitus, jonka Stalin taas tunnusti neuvottelukumppaniksi, päätti hyväksyä raskaat rauhanehdot. Karjala menetettiin ennen kaikkea siksi, että Stalin himoitsi erityisesti alueen puu- ja paperiteollisuutta sekä energiantuotantoa.

Sota vaatii veronsa – paljon verta. Venäläisten tappiot olivat 132000 kaatunutta ja 248000 haavoittunutta. Sotavankeja ja loikkareita suomalaiset saivat 5620, joista 135 menehtyi vankileireillä; määrä on 2,4 % kaikista suomalaisten ottamista sotavangeista. Suomalaisia jäi vangiksi 850, haavoittui 44000 ja 27000 kaatui. Tuonen virran lautturilla oli talvisodassa jatkuvasti kiirettä.

I VENÄLÄISTEN PROPAGANDA

Tulitaistelujen rinnalla käytiin pitkin itärajaa ankaraa sanasotaa. Sotapropaganda oli kiivasta kummallakin puolella rintamaa. Propagandan tehtävänä on lietsoa vihollisen riveissä tyytymättömyyttä ja sekasortoa. Sotilaille tahdotaan osoittaa, että he taistelevat väärän asian puolesta. Sotapropagandassa on aina viljelty tunne- ja kauhuefektejä. Venäläiset käyttivät neljää propagandavälinettä, joilla he suuntasivat sanaa suomalaisille: radiota, sanomalehtiä, lentolehtisiä ja kaiuttimia.

Radio oli Neuvostoliiton suosituin propagandaväline. Moskovan, Petroskoin ja Leningradin radioasemat lähettivät Suomeen ohjelmaa. Kaikille tuon ajan suomalaisille tulivat tutuiksi radiotoimittajat Moskovan Tiltu (Aino Lydia Kallio) ja Petroskoin Tiltu (Saimi Maria Virtanen). Heillä riitti työtä, kun piti käsitellä runsaasti Suomeen liittyviä aiheita. Pääteemoina radiopropagandassa olivat:

1. Vuoden 1918 muistojen verestäminen: Kuusinen uskoi, että sisällissota oli vain keskeytyksissä ja se leimahtaisi uudelleen liekkiin.

2. Esiteltiin Terijoen hallitusta, jonka edustaja kertoi mm., että venäläiset lentäjät pudottavat leipää nälkää näkevälle Suomen kansalle. Rauhallinen ja onnellinen elämä palaa sille alueelle Karjalaa, jonka Neuvostoliitto on vallannut.

3. Suomen hallitus ja sotaherrat ovat itse perkeleestä: Ryti, Cajander, Erkko, Kallio, Tanner ja Mannerheim ovat roistojoukko, joka on pettänyt Suomen kansan. Venäläisten solvauksilla ei ollut äärtä ei määrää: ”Suomessa vallitsee Mannerheimin roskajoukon kauhea terrori. Asukkaiden kohtalo riippuu

kokonaan Mannerheimin mielivallasta. Mannerheimin joukko koostuu valkokaartilaisista upseeripaholaisista, jotka pakottavat kymmeniä tuhansia Suomen nuorukaisia uhraamaan henkensä omaksi hyväkseen.” Radio väitti myös, että Mannerheim on peturi ja pyöveli, Tanner taas on paha henki ja Suomen kansan kavaltaija. Ulkoministeri Molotov lölytti oikein olan takaa Suomen herroja: ”Cajander ja Erkko ovat pellejä. Nämä kahlitut koirat näännyttävät kansan omalla sodanhalullaan, mutta me pyyhkäisemme yhdellä iskulla moiset hurtat. Suomalaisille narreille kyllä näytetään, kun Suomen päätön hallitus on uhanut Leningradia.” Sana-arsenaalia riitti muillakin pauhaajilla: ”Lyömme vastustajan kuin pienen hyttysen, murskaamme sen kuin madon, nuo houkat eivät uskalla ojentaa likaisia käpäliään onnellisen maamme yli. Suomen rikolliset sotaprovokaattorit ja ostettavissa olevat iljettävät koppakuoriaiset taivattavat niskansa Karjalan kannaksella. Suomen sätkyäijät ovat halveksittavia kääpiöitä, raivostuneita koiria, imperialistien käskyläisiä, sodansyöttäjien kahlekoiria.”

Moskovan Tiltu puolestaan väitti, että Suomen marionettihallitus peittelee kansanpetostaan inhottavalla parjauksella ja katalilla valheilla sekä uhkasi, että koko Suomen kansa karkotetaan Siperiaan ja kehotti varamaan mukaan hyvät jalkineet pitkää matkaa varten. – Mainilan laukausten päivänä Tiltu luki artikkelin otsikolla ”Variksenpelätin pääministerinä”. Siinä Cajanderia verrattiin kirkuvaan kukkoon ja kiemurtelevaan käärmeeseen, pikkupetoon jolta puuttuvat terävät hampaat, mutta joka on viekkaasti ahne. Häntä kutsuttiin myös narriksi, marionetiksi ja klovniksi, joka tekee taitotemppeja päälaellaan.

Kuten näytteet osoittavat, venäläisten propagandan olennaisena piirteenä oli kansanomaisen karkean sananvalinta ja räikeä parjaaminen.

4. Väliillä Tiltu äityi solvaamaan länsimaita, eritoten Englantia ja Ranskaa ”sikakuopan pohjasakaksi”, nämä kun äänestämällä erottivat Neuvostoliiton Kansainliitosta.

5. Suomalainen sotilas sai myös likasangon niskaansa: hän on

surkuteltava ihminen, raukkamainen pelkuri, julma ja salakavala soturi, raaka murhaaja, sydämetön villipeto, joka asettaa kavaliala ansoja ja rakentaa barrikadeja neuvostojoukkojen tielle; lisäksi hänellä on rosvomaisia tapoja ampua väijyksistä ja puista ”käkenä”; öisin hän partiomatkoilla miinoittaa venäläisten huoltoteitä ja hyökkää kuormastojen ja leiripaikkojen kimppuun. – Toisaalta sotapoikia myös sääliteltiin. Tiltu väitti, että

”herrat ne polttavat Kultaleimaa, mutta rivisotilaat saavat jakelussa vain Työmiestä”. Totuushan oli, että Työmies-tupakka oli rintamamiesten keskuudessa suosituin ja halutuin savuke, Kultaleima taas oli halvin ja huonoin siihen aikaan myynnissä olleista tupakoista eli miesten omin riimein:

”Kova kuuluu ryssän tykkein pauhu, vaan ei voita meitä pelko, kauhu, pirstäjä kun on Työmies-sauhu.”

Mannerheimin syntilistä oli pitkä. (Someron Kirkonkoulun johtajaopettaja Matti Immonen poimi sotareissulla vihollisen pudottamia lentoleh-tisiä arkistoonsa.)

Suomen keltoton hallitus ei lapsia säälinyt venäläisten mielestä.

Sanomalehtiä Neuvostoliitossa toimitettiin useitakin suomen kielellä: Kansan Valta, Suomen Kansan Ääni, Kansan Sana, Suomen Työläinen. Ulkoasultaan ne muistuttivat venäläisiä sanomalehtiä. Niitä pudotettiin lentokoneista sekä sotarintamalle että kotirintamalle. Lehtien kieliasu oli vierasvoittoista, sanojen merkitys oli usein eri kuin virallisessa suomen kielessä, teksti sisälsi monia sellaisia käsitteitä ja sivistyssanoja, joita ei täällä tunnettu eikä ymmärretty. Sanomalehdet käsittelivät samoja aihepiirejä kuin radiopropaganda. Vallalla oli vuorovetosysteemi: välillä lehti lainasi radiossa puhuttua, välillä radio lainasi lehdessä kirjoitettua.

”Vihollisen lentokoneet pudottavat paitsi pommeja, jotka tappavat ruumiin, myöskin **lentolehtisiä**, jotka kuolettavat sielun, noita painomusteeseen kastettuja myrkkynuolia”,

valitteli saksalainen sotamarsalkka Paul von Hindenburg v. 1918. Ja kyllä niitä nuolia lentelikin. Venäläisten lehtiset osoitettiin Suomen kansalle tai Suomen armeijan sotilaille. Teemat olivat samat kuin radiopropagandassa. Suomen kansaa kehoitettiin asettumaan O.W. Kuusisen hallituksen puolelle: ”On välttämätöntä kääntää aseet Rydin – Mannerheimin rosvo-laumaa vastaan, joka on kavalasti pettänyt kansan ja vienyt sen tuhoon aloittaessaan sodan.” Hyökkäävä sävy oli ominaista sodan alkuvaiheiden lentolehtisille, mutta siitä vähitellen luovuttiin ja ruvettiin lähestymään Suomen kansaa vilpittömänä ystävänä. Kaikki muuttuu hyväksi, kun Kuusisen kansanarmeija on saapunut Helsinkiin ja muodostetaan kaikkien puolueiden hallitus.

Venäläisten lentolehtiset voidaan typittää seuraavasti:

1. Ylistettiin puna-armeijan mahtavuutta ja vakuutettiin sen saapuvan Suomeen vapauttajana:

”Suomen sotilaat! Heittäkää pois aseenne, palatkaa koteihinne, pelastakaa äitinne, vaimonne ja lapsenne nälkäkuolemasta. Pelastakaa synnyinmaanne kansanvastaisesta hallituksesta, joka on ajanut maan sotaan Neuvostoliittoa vastaan. Sota mahtavaa Punaista armeijaa vastaan on hyödytön ja toivoton.

Ei suuri Sosialistinen Neuvostoliitto pienen Suomen alueita tahdo. Kun vaan Suomen puolelta lopetetaan vihan politiikka ja Neuvostoliiton turvallisuuden vahingoittaminen, niin Neuvostohallitus takaa Suomelle ei ainoastaan rauhan, vaan myöskin täyden riippumattomuuden ja sen alueiden koskemattomuuden.

Pankkiiri Rydin verinen hallitus ajaa teitä teurastettavaksi. Kotipaikoiltaan väkivalloin evakuoituneet perheet kuljeskelevat ympäri maata ilman turvapaikkaa. Lapset näkevät nälkää. Suomen upseerit ja poliisit polttavat talonni ja tuhoavat karjan. Kokonaisia kyliä he ovat muuttaneet tuhaksi. Maa rappeutuu. Te palelette, näette nälkää ja tuhoudutte kapitalistien etujen puolesta.

Työläiset! Älkää antako polttaa tehtaitanne! Sotilaat! Kääntäkää aseenne kotiliesienne tuhoajia vastaan! Siirtykää kansanhallituksen puolelle, jota johtaa Otto Kuusinen. Se hallitus tuo maalle rauhan! Se on solminut sopimuksen keskinäisestä avunannosta ja ystävyydestä Neuvostoliiton ja Suomen Kansanvaltaisen Tasavallan välillä. Tämä sopimus turvaa Suomen riippumattomuuden, se turvaa Suomen kansan rauhallisen elämän ja kukoistuksen, se vapauttaa teidät sodan kauhuilta ja hävitykseltä. Alas veriset kansanpyövelit, Mannerheimin, Tannerin, Rydin kavaltaajakopla!

Alas talonpoikain talojen ja työläisten asuntojen murhapolttajat!

Eläköön vapaa Suomen kansa ja sen kansanhallitus!”

2. Suomalaisotavankien kuville ja nimikirjoituksilla varustetut lehtiset:

”Suomen sotilaat! Lakatkaa vuodattamasta vertanne! Me Suomen

sotilait, jotka olemme antautuneet Punaisen armeijan vangeiksi, käännymme kaikkien Suomen armeijan sotilaiden puoleen kehoituksella: Ajakaa hiiteen Mannerheimin ja Tannerin kopla! Täällä venäläisten keskuudessa, me olemme ymmärtäneet, että meitä on petetty ja että meille on kerrottu valheita Neuvostoliitosta. Punainen Armeija ei tee mitään pahaa Suomen työvätekeville. Se suo heille vapauden ja riippumattomuuden. Älkää uhratko henkeänne turhaan.

Punaista Armeijaa ei kuitenkaan kukaan onnistu voittamaan. Muistakaa perheitänne. Kääntäkää aseenne Mannerheimiä vastaan! Siirrykää Suomen Kansanarmeijan ja Punaisen Armeijan puolelle! Antautukaa vangeiksi!

Alla 9 nimeä.”

Katkelma erään kirjeen näköispainoksesta:

”Työläistoverit siellä Suomen armeijassa mitä vasten taistelette neuvosto liiton työläisiä ja talon

poikaa vastaan heidän ovat teidän ystäväinne ja tahtovat vapauttaa teidät kapitalistien siron alta. Eivät he tahdo riistää Suomen vapautta. He tarjoavat työläis tovereille ystävyyttä ja hyviä naapuri suhteita Älkää kääntäkö asetta punasotilasta kohti niin ei hekään sitä tee vaan tarjoavat rauhan kättä vaan nousekaa kaikki yhdessä koko työväen luokka Suomen porvareita ja kapitalisteja vastaan.

Velling Heikki 5/12:39”

3. Neuvostoliiton hyväntahtoisuutta korostettiin karttapiirroksilla, joissa Suomelle annettaisiin Itä-Karjalasta suuria maa-alueita pientä Kannakselta luovutettavaa maapalaa vastaan.

4. Pilapiirroksin varustetut lehtiset, joissa solvattiin suomalaisten poliittista johtoa, suojeluskuntaa ja Mannerheimiä. – Neuvostoliitossa ei osattu Mannerheimin vastaisessa propagandassa ottaa huomioon sitä, ettei useimpien suomalaisten käsitykseen ylipäälliköistä ollut helppo vaikuttaa. Mannerheimista oli luotu pelastajamytyti jo sisällissodan aikoihin. Tätä myytiä vahvistivat tuloksetkaasti sekä koululaitos oppikirjoissa että tiedotusvälineet kuvin ja kirjoituksin lähes viikoittain.

Venäläisten etulinjan tuntumaan asettamat **kaiuttimet** suolsivat monenmuotoista propagandaa. Perusohjelma oli yksinkertainen kiihotuspuhe, jossa suomalaisia kehoitettiin siirtymään Terijoen hallituksen kannattajiksi ja liittymään Kuusisen kansanarmeijan riveihin. Puheen jälkeen esitettiin ”isojen poikien” rivoja lauluja. Helmikuun alkupuolella, samanaikaisesti Summan taisteluiden kanssa, venäläiset kiihdyttivät ponnistuksiaan suomalaisten henkisen taistelukyvyyn murtamiseksi. Uusin keksintö miesten hermostuttamiseksi oli kaiuttimilla esitetty kilometrien päähän kuuluva hyytävän karmiva naisten nauru, mitä pidettiin tyypillisenä näytteenä slaavien sadistisesta mielikuvituksesta. Kaiuttimien meteliin lisättiin usein massiivinen pommiröyry; siinä infernossa tuntui kuin taivaalta olisi satanut tulta ja tulikiveä.

Toinen ohjelmaformaatti kulki siten, että venäläiset soittivat aluksi

Suomen ministerit lähdössä kypälämäkeen välttääkseen vastuunsa sodan aloittamisesta.

10 minuuttia suomalaisia tanssisävelmiä, sitten kuultiin Neuvostoliiton kommunistisen puolueen toimitsijan, politrukin, puhe ja lupaus hyvästä Kultaleima-tupakasta (todellisuudessa huonointa tupakkalaatua), sitten taas musiikkia ja lopuksi ”Kansainvälinen”. Toisinaan käytettiin naisia houkutuslintuina: ”Meitäkin on täällä, tulkaa”, he visersivät. – Puhees-

saan politrukki kysyi: ”Minkä vuoksi tappelette turhaan voittamatonta punaista armeijaa vastaan? Laskekaa aseenne ja tulkaa luoksemme. Teiltä puuttuu kaikki. Teillä on kylmä, teillä on nälkä. Toverit, miksi kärsitte kaikkea tuota? Tulkaa luoksemme. Vehnäleipä ei tule teiltä puuttumaan. Täällä on lämmintä, meillä on kaikki hyvin.”

Jostain syystä suomalaiset olivat penseitä venäläisten ”erikoistarjouksille”.

II SUOMALAISTEN VASTAPROPAGANDA

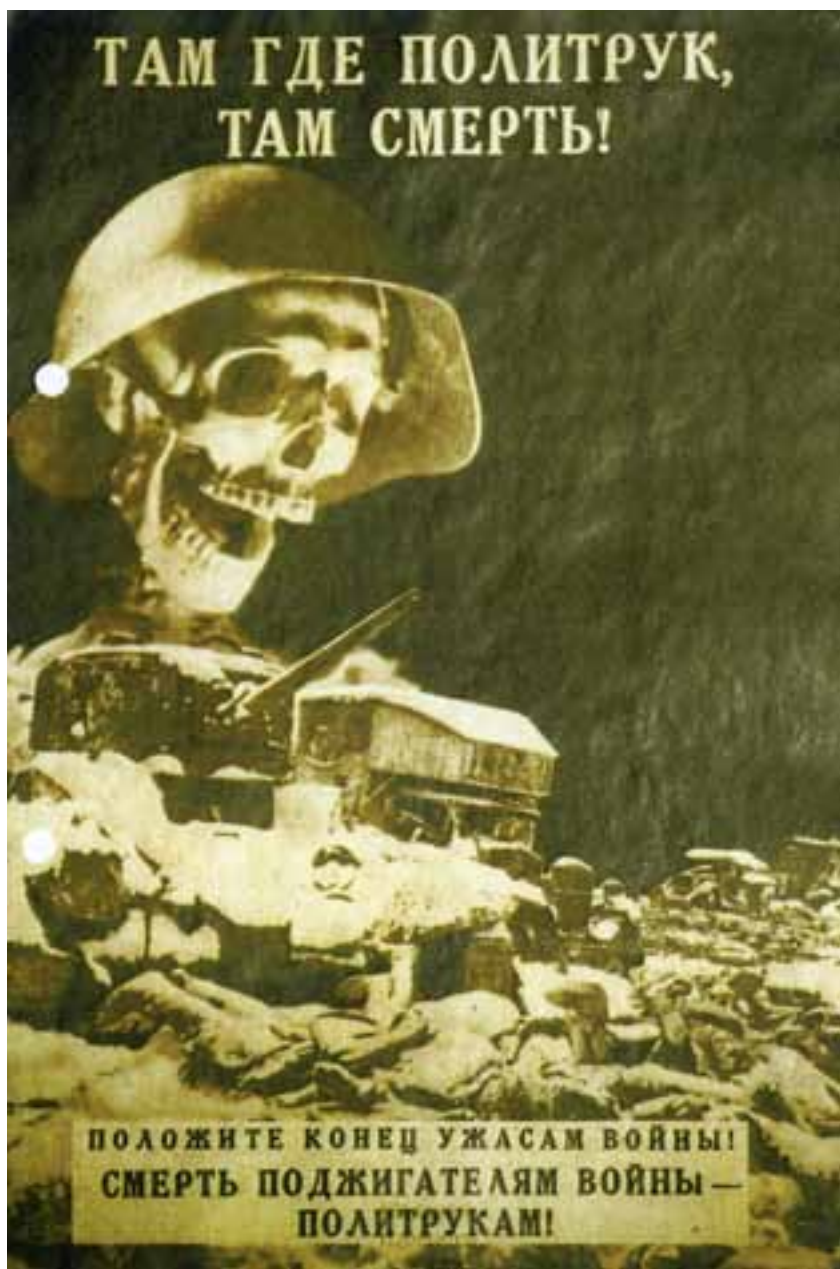
Suomalaisten Neuvostoliittoon suuntaama **radiopropaganda** oli melko vähäistä, koska katsottiin, että venäläisten propaganda oli niin ”paksua”, ettei se vaatinut kiivaita vastaväitteitä. Kilpalaulantaan ei ryhdytty. Suomalaisten radiolähetyksissä puututtiin lähinnä kommunistisen yhteiskuntajärjestelmän epäkohtiin, mutta ei mollattu Stalinia.

Suomalaisen sotapropagandan leipälajiksi muodostuivat **lentolehtiset**. Niihin sisältyi vihan, pelon ja kateuden lietsontaa. Talvisodan aikana valmistettiin Päämajan propagandaosastossa ja sotatoimiyhtymissä kaikkiaan noin 40 miljoonaa lehtistä, joita oli lähes 150 erilaista. Jokaista sotakuukautta kohden levitettiin vihollisen puolelle 12 miljoonaa lentolehtistä.

Suomalaisten lentolehtispropagandassa oli kolme vaihetta:

1. Sodan kahden ensimmäisen viikon aikana käytettiin tekstejä, joissa Leninin ja Stalinin 20- ja 30-luvulla esittämiin lausumiin vedoten kuvattiin syttynyttä ja käynnissä olevaa sotaa rikollisena ja imperiaalistisena konfliktina. Sodan aloittajat, Stalinin lähellä toimineet poliittiset johtajat, leimattiin Leninin perinnön pettäjiksi ja tämän kansallisia kysymyksiä koskevien oppien hylkääjiksi. Eritoten Molotov sai sapiskaa oikein viimeisen päälle. ”Suomensyöjä” Molotovista tuli kaiken pahan alkua ja juuri.

2. Joulukuun puolenvälin jälkeen ryhdyttiin rajusti hyökkäämään kommunistista järjestelmää vastaan. Etenkin Neuvostoliiton kommunistisen puolueen (NKP) työntekijöiden – komissaarien ja politrukkien – kimppuun suomalaisten lähettämässä lehtisissä iskettiin. Valheeksi leimattiin politrukkien pelottelu vankien epäinhimillisestä kohtelusta ja lopulta hirvittävästä kohtalosta, kidutuksesta ja tapetuksi tulemisesta.

Missä politrukki, siellä kuolema! Tehkää loppu sodan kauhuista! Kuolema sodansytyttäjille – politrukeille! (Suomalaisten pudottamien lehtisten venäjänkieliset tekstit on kääntänyt suomeksi v. 1971 Someron Joensuun koulun kansakoulunopettaja Sakari Kemppe, joka oli syntynyt inkeriläisenä.)

Vaimon, lapsen menetin vuoksi surun ja kahleiden.

Satikutia saivat myös sisäministeriön NKVD-joukot, jotka pitivät rintaman takana armotonta jöötä: karkuun yrittäneet omat sotilaat ammuttiin. Piirroksissa henkilöt olivat karikatyyrimäisiä. Mainittakoon taiteilija Erkki Koposen piirtämät hyvinvoivan pyylevät politrukit ja komissaarit, joiden vastakohtina olivat laihat ja resuiset neuvostosotilaat. Näitä kehoitettiin likvidoimaan moiset puolueöykärit.

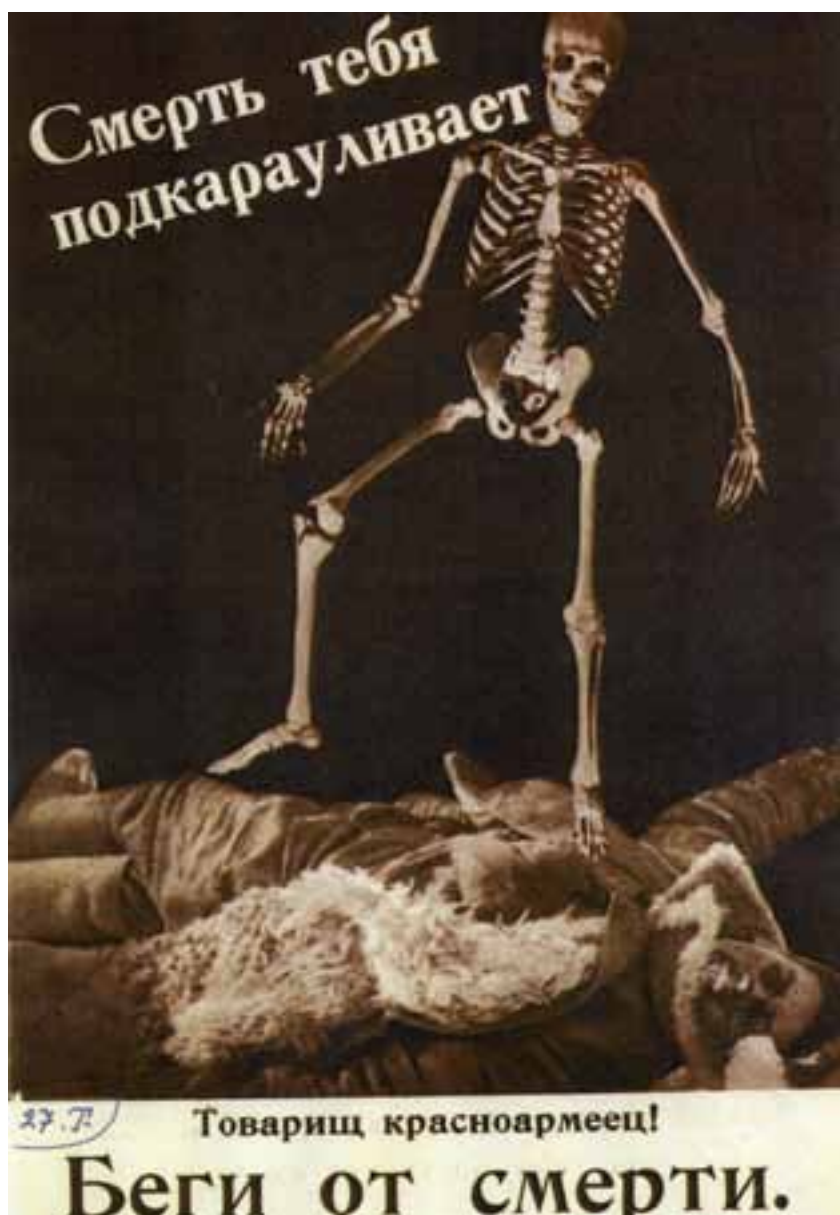
3. Tammikuun puolenvälin jälkeen – kun oli tehty rauhanehdotuksia – ryhdyttiin tehokkaasti esittämään talvisotaa suomalaisten pyhänä puolustusotana. Samalla propaganda siirtyi puhtaasti kuvalliseen ja niukasti tekstiä sisältävään

linjaan. Kuvien suosio johtui ennen kaikkea siitä, että puna-armeijassa oli annettu käsky, joka kielsi teloituksen uhalla suomalaisten lentolehtisten lukemisen. Kuvallinen kauhupropaganda muodostui talvisodan loppuvaiheessa suomalaisten pääaseeksi henkisellä rintamalla. Luurankoaiheet, nälkää ja massatuhoja esittävät kuvat kertoivat, mitä vihollissotilaat saivat kärsiä hyökätessään Suomen yksimielistä ja yhtenäistä kansaa vastaan. Pahinta oli "valkoinen kuolema", belyi smertz, jolle antoi pontta poikkeuksellisen ankara pakkastalvi. Vihollisen tankit jäätyivät esim. Raatteen tielle. Etelästä tulleet tataarijoukot paleltuivat Suomen metsiin heikoissa varus-

teissaan. Talvi oli sodassa Suomen paras liittolainen. Vihollinen kärsi massatuhot: kokonaisia divisiooneja motitettiin ja tuhottiin hankien keskellä. Taisteluhaudat olivat täynnä ammuttuja ja jäätyneitä venäläisiä sotilaita. Vainajat nostettiin ampumahaudan reunalle rintatueksi, jossa tiedotuskomppanian kameramiehet kuvasivat kalmot. Näkymä oli puistattava, kun ruumiiden kylmät silmät tuijottivat lentolehtiskuvan katselijoita. Näiden kauheuksien vastapainoksi esiteltiin lukemattomissa lehtisissä vangiksi saatujen neuvostosotilaiden erinomaisia oloja, hyvää ruokaa ja kunnollisia asuntoja vankileireillä, joissa elämä oli iloista, kylläistä ja huoletonta. Puna-armeijan politrukit väittivät näiden lehtisten sisältöä valheeksi sillä perusteella, ettei niissä ollut allekirjoitusta ja leimaa. Venäläisten sotavankien mielestä lehtiset tosiaan pitäisi varustaa byrokratian pukinsorkalla – leimoin ja allekirjoituksin –, jotta uskottaisiin Suomen hallituksen olevan sanojen takana.

Stadionsäätiöltä saatiin armeijalle 6 kappaletta vuoden 1940:n olympialaisia varten varattuja **kaiuttimia**, joilla oli hyvä kuuluvuus, peräti 5 – 6 kilometriä. Ohjelmaa lähetettiin sekä suoraan mikrofonilla että varta vasten valmistetuilta äänilevyiltä. Äänilevyt sisälsivät 2 – 3 minuutin puheita, joissa suomalainen yhteiskuntajärjestelmä pyrittiin osoittamaan kaikin tavoin paremmaksi venäläiseen kolhoosikomentoon verrattuna. Puheiden lomassa soitettiin äänilevyiltä tunnelmallista venäläistä kansanmusiikkia. Mikrofonipuheita pitivät heimokansojen sotavangit, jotka olivat halukkaita venäläisjoukkojen taistelumoraalin horjuttamiseen. Venäläisiä yllytettiin tottelemattomuuteen ja politrukkiin likvidoimiseen. Tavoitteena oli puna-armeijan todistaminen hyökkääjäksi.

Kaiuttimilla oli helppo harhauttaa vihollinen ampumaan keskityksiä sellaisiin kohteisiin, joissa oli pelkkä kovaääninen. Kokeilutarkoituksessa valmistettiin levy, jonka äänet hiljaisessa yössä kuulostivat aivan siltä kuin hiihtävä partio olisi ollut liikkeellä. Näiden äänilevyjen avulla onnistuttiin harhauttamaan ja her-

Kuolema vaanii sinua. Toveri puna-armeijalainen! Pakene kuolemaa.

mostuttamaan venäläisiä. Kaiuttimilla saavutettiin huomattava menestys, kun kaksi viholliskomppaniaa antautui 5. armeijakunnan alueella motista, jota vastaan ei käytetty mitään muuta painostusta kuin kahta kaiutinta. Niillä onnistuttiin saamaan venäläiset siihen uskoon, että heidän mottiaan vastaan hyökätään, vaikka hyökkäys tapahtuikin kokonaan toista saarroksissa olevaa joukkoa vastaan. Huijaus onnistui täydellisesti.

Summa summarum: Erään amerikkalaisen arvion mukaan Neuvostoliitto voitti sodan, mutta Suomi propagandasodan. Miksi näin?

Neuvostoliiton propagandasota Suomea vastaan ei saavuttanut

talvisodan aikana tarkoitustaan. Neuvostoliitossa ei ilmeisesti tunnettu Suomen valtioelämän sisäistä vakavuutta. Propagandassa ei pystytty saamaan selville Suomen kansan mielialassa vallinneita heikkoja kohtia tai ei osattu käyttää niitä hyväksi, mikä näkyi siinä, että talvisodan alussa propagandassa luvattiin leipää Suomen nälkää näkeville kansalle, vaikka Suomen elintaso oli maailman korkeimpia. "Hallitsevan kapitalistikklin" kaatamiskehotukset taas osoittivat sen, että Neuvostoliitossa uskottiin vakavasti vallankumouksen syntymiseen tai peräti nälkämellakoiden puhkeamiseen Suomessa. Lisäksi jokaisen rintamasotilaan oli

helppo tarkistaa, että Suomen armeijan päällystö söi samaa ruokaa kuin muutkin sotilaat joten sekään propagandaväite ei saanut kantavuutta. Propaganda Terijoen hallituksen puolesta oli myös kaikkea muuta kuin onnistunut. Luultavasti Kuusinen uskoi, että vuoden 1918 sota oli vain keskeytyksissä ja että se leimahtaisi uudelleen ilmiliekkiin, jolloin hän palaisi kotimaahansa "riemusaatossa". Hämmästyksensä hän sai todeta, ettei hänen julistuksensa saanut vastakaikua edes työväestön keskuudessa, koska sosialidemokraattisen puolueen ja Ammattiyhdistysten keskusliiton yhteisessä vastineessa Kuusisen julistukseen sanottiin, että "Suomen työväenluokan rauhantahto on vilpitön". Työväki ilmoitti taistelevansa ase kädessä demokratian ja rauhan puolesta väkivaltaa vastaan. Kuusisen lupaukset 8 tunnin työpäivästä olivat myös kaikkea muuta kuin onnistuneita, koska 8 tunnin työpäivä oli yleisesti voimassa Suomessa talvisodan puhjetessa. Kuusinen käyttämät sanat "lahtari" ja "valko-kaartilainen" olivat liian vanhoja, ne olivat kaukana menneisyydessä. Suomessa tapahtui kyllä vallankumous, mutta se ei ollut kapina, jota Kuusinen oli toivonut. Se oli – yksimielisyyden vallankumous.

Lähtökirjallisuutta

- Sampo Ahto 1989: Talvisodan henki.
 Juhani Hyttiäinen 1973: Neuvostoliiton Suomeen suunnattu propaganda talvisodan aikana. Pro gradu -työ Helsingin yliopistossa.
 Max Jacobson 1955: Diplomaattien talvisota.
 Eino Jäppinen 1987: Tiedotusmiehen sota.
 Ritva Lampivuo 1975: Kuva kävi sotaa. – Taide 4/75.
 Lasse Lehtinen 2006: Sodankäyntiä sanoin ja kuvin. Suomalainen sotapropaganda 1939 – 1944.
 Jari Leskinen – Antti Juutilainen (toim.) 1999: Talvisodan pikkujätkäläinen.
 Taisto Mustonen 1970: Neuvostoliiton propagandasota Suomea vastaan 1939 – 1944. Pro gradu -työ Jyväskylän yliopistossa.
 Reijo Porkka 1983: Sodasta kuvin.
 Esko Salminen – Kauko Suvanne 1989: Kuvien sota 1939 – 1945. Propagandalehtiset talvi- ja jatkosodassa.
 Väinö Tanner 1950: Olin ulkoministerinä talvisodan aikana.
 Arvo "Poika" Tuominen 1957: Kremlin kellot.
 Markku Valkonen 1989: Ateljeena sotatanner.
 Jaakko Pekka Ylikoski 1974: Talvisodan suomalaista propagandaa. – Uusi Suomi 11.11.74.

Talvisota ja diplomatia

Historian vaiheet ovat kuin osia palapelissä. Ne tukeutuvat aina edeltäviin asioihin, mutta vaikuttavat osaltaan myös seuraaviin tapahtumiin. Usein palat sopivat helposti, mutta joskus ne runnotaan paikoilleen. Näin tapahtui myös talvisodan kohdalla.

Tarton rauha solmittiin vapaussodan jälkeen 1920, ja siinä määriteltiin Suomen rajat, jotka olivat voimassa vain 19 vuotta. J.K.Paasikivi toimi neuvotteluissa Suomen valtuuskunnan johtajana. Suomi sai Petsamon alueen, mutta joutui luopumaan neuvotteluissa Repolan ja Porajärven kunnista. Kannaksella raja piirtyi Rajajokeen. Suomi ja Neuvostoliitto solmivat hyökkäämättömyyssopimuksen 1932. Se uusittiin vielä 1934 jatkuvaksi kymmenen vuotta. Kolme vahvaa sopimusta takasi siis Suomen oikeuden jatkaa rauhallista elämänmenoa.

Tapaus Jartsev

Neuvostoliiton Suomen lähetystön II sihteerin Boris Jartsev, oikealta nimeltään Rybkin, pyrki 14.4.1938 suoraan ulkoministeri Rudolf Holstin puheille. Hänellä tuntui olevan poikkeukselliset valtuudet, koska hän ohitti tullessaan Neuvostoliiton Suomen lähettiläänsä. Jartsevilla oli viesti Suomen hallitukselle: Neuvostoliitto pelkäsi Saksan valmistelevan hyökkäystä Suomen kautta Neuvostoliittoon. Puna-armeija ei jäisi odottamaan Rajajoelle, vaan tulisi vihollista vastaan Suomen alueelle, jossa silloin käytäisiin taisteluja. Tätä varten Neuvostoliitto tarvitsi tukikohtia ja tarjosi edullista kauppasopimusta. Jartsevia ei otettu vakavasti, koska hänellä ei ollut virallista diplomaattista asemaa. Ulkoministeri vastasi, ettei Suomen käsityksen mukaan Neuvostoliittoa uhkaa mikään vaara Suomen suunnasta. Myöhemmin on käynyt ilmi, että Jartsev oli saanut ohjeensa henkilökohtaisesti Stalinilta. Seuraavana vuonna Suomen lähettiläs Boris Stein toi samaa

Tarton rauhassa neuvoteltiin Repolasta ja Porajärvestä. Saatiin Petsamo.

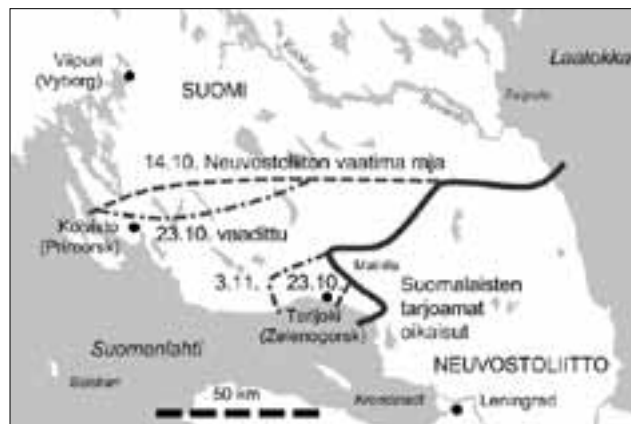
viestiä ulkoministeri Eljas Erkolle. Neuvostoliitto toivoi tukikohdiksi Suomenlahden saaria, Hankoniemeä, Ahvenanmaata ja rajanoikaisua Kannaksella. Sopimukseen ei päästy,

ja tämän johdosta kauppaneuvottelut Moskovassa katkesivat.

Kiristyvän kansainvälisen tilanteen johdosta Suomessa kiisteltiin puolustusmäärärahoista. Karjalan kannasta linnoitettiin kesällä 1939 kaiken varalta 3000 miehen voimalla ja taisteluharjoituksia pidettiin elokuussa "keltaisten ja valkoisten välillä". Harjoitusten päätöstilaisuudessa Viipurissa pääministeri Cajander onnitteli Suomea siitä, ettei maa ollut tuhlannut varoja aseisiin. Ne vain ruostuisivat varastoissa!

Saksa ja Neuvostoliitto solmivat 23.8.1939 Moskovassa yhteistyösopimuksen. Neuvottelijoina olivat Neuvostoliiton ulkoministeri Vjatseslav Molotov ja Saksan ulkoministeri Joachim von Ribbentrop. Sopimukseen liittyi salainen lisäpöytäkirja, jossa Suomi ja Baltia tulivat kuulumaan "uudelleenjärjestelyjen sattuessa" Neuvostoliiton etupiiriin. Sopimus koski myös Puolaa. Myös Englanti ja Ranska olivat käyneet neuvotteluja Neuvostoliiton kanssa Eurooppaa koskevista kysymyksistä, mutta Saksa oli nopeampi käänteissään. Viikon kuluttua Saksa hyökkäsi Puolaan.

Neuvostoliiton ulkoministeri Vjatseslav Molotov kutsui 5.10.1939 luokseen Suomen Moskovan lähettiläänsä Aarno Yrjö-Koskisen neuvottelemaan kauppasuhteiden ja poliittisten suhteiden parantamisesta. Molotov oli viitannut Baltian maiden kanssa

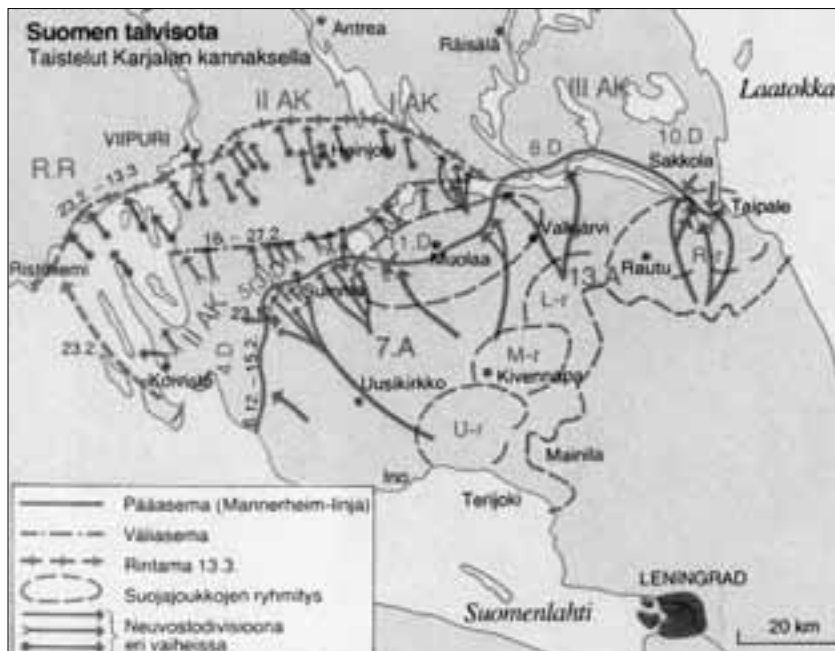
Neuvostoliiton vaatimat muutokset ja suomalaisten tarjoamat oikaisut Karjalan kannaksella syksyllä 1939.

tehtyihin sopimuksiin. Muistissa oli myös lähettiläs Steinin huomautus, että Neuvostoliitto ei luovu Suomenlahden saaria koskevasta vaatimuksestaan. Tämän tilanteen johdosta Suomen hallitus hyväksyi Mannerheimin 22.9.1939 tekemän esityksen suojajoukkojen keskittämisestä rajalle. Tästä edettiin nopeasti täydelliseen liikekannellepanoon, jota kutsuttiin YH:ksi eli ylimääräiseksi harjoituksiksi.

J.K. Paasikivi, eversti Aladar Paasonen, lähetystöneuvos Johan Jakob Nykopp sekä Yrjö-Koskinen saapuivat Moskovaan 11.10. neuvottelemaan Neuvostoliiton rajuista vaatimuksista, joihin kuului myös tukikohta Suomenlahden suulta. Suomen hallituksen ohje oli suostua ainoastaan Kuokkanen mutkan oikaisemiseen ja Peninsaaren, Lavansaaren ja Seiskarin luovuttamiseen. Toisella ja kolmannella neuvottelukerralla oli toisena pääneuvottelijana valtiovarainministeri Väinö Tanner ja kolmannella valtioneuvos Rafael Hakkarainen, mutta sopimusta ei syntynyt.

Neuvostoliitto syytti Suomea ”provokaatiosta”, jonka mukaan Suomen tykistö olisi ampanut rajalla sijaitsevaan Mainilan kylään 26.11.1939 seitsemän laukausta, joissa menehtyi 4 ja haavoittui 9 venäläistä. Suomen puolelta tehtiin välittömästi tutkimus, jonka mukaan Suomen tykistöä ei ollut ampumamatkan päässä mainitusta kylästä. Suomi halusi saattaa tapauksen kansainvälisen puolueettoman elimen tutkittavaksi. Molotov ei hyväksynyt tätä, vaan vaati mainitun selkkauksen johdosta Suomea siirtämään joukkonsa 20–25 km:n päähän rajalta. Sotilasjohto siirsikin yksiköitä hieman taaksepäin. Se ei kuitenkaan vakuuttanut Neuvostoliittoa, joka 28.11.1939 irtisanoi hyökkäämättömyyssopimuksen.

Aamunkoitteessa 30.11.1939 Neuvostoliiton joukot aloittivat sotatoimet Suomea vastaan ilman

Suomen talvisodan taistelut.

sodanjulistusta maalla, merellä ja ilmassa. Samana päivänä pommitettiin 16 Suomen paikkakuntaa, mm. Helsinkiä kahteen kertaan. Sisäministeri Urho Kekkonen vaati pääministeri Cajanderia kutsumaan heti hallituksen koolle. ”Ihanko ennen virka-aikaa”, vastasi Cajander.

Olin aloittanut syksyllä 1939 yläkoulun toisen luokan (vastaa nykyistä neljättä luokkaa) Antrean Patalahden koulussa. Koulumatkaa oli noin kolme kilometriä, joka taitui sulan maan aikana jalkaisin ja talvisin hiihtäen. Silloin ei tunnettu kouluruokailua. Jokainen oppilas toi repussa mukanaan voileivät ja maitopullon. Ruokailu aloitettiin ruokarukouksella, jonka jälkeen nostettiin pulpetille apupalikan avulla vaakasuojaan. Maitopullo pysyi näin helpommin pystyssä. Ruokaliina levitettiin vielä pulpetille, ja ateriointi voi alkaa. Opettajanamme oli mielestäni jo iäkäs Aleksandra Hätönen. Kerran piti kirjoittaa aine: Luokahuoneeni. Kirjoitin siihen mm., että opettajani nimi on Sanni Hätönen. Vieruskumppanini kauhistui ja sanoi: ”Et sinä voi tuollaista nimeä käyttää, sehän on haukkumanimi!” Häivyitin nopeasti kyseisen nimen suttaamalla koko nimen musteella. Päälle kirjoitin oikean nimen, Aleksandra Hätönen. Tarkastaessaan aineita opettaja

neuvoi ystävällisesti, että virheellinen sana pitää vain yliivata. Näin tehden olisi väärä nimi kuitenkin ollut luettavissa!

Marraskuun viimeisenä päivänä 1939 menin aloittamaan kymmenvuotiaan koulupäivää. Opettajanamme asteli vakavana kateederin taakse ja sanoi: ”On syttynyt sota, eikä nyt pidetä koulua, menkää lapset kotiin.” Näin vakavissa merkeissä päättyi koulunkäyntini Antreassa.

Kuusisen hallitus

Seuraavana päivänä, eli 1.12. Neuvostoliitto ilmoitti perustetuksi Terijoella O.W. Kuusisen hallituksen, jonka se tunnusti Suomen ainoaksi lailliseksi edustajaksi. Suomalaiset joukot vetäytyivät Terijoelta vasta puolenpäivän tienoilla. Nopeaa toimintaa!

Neuvostoliiton Leningradin sotilaspiirin joukkojen saaman tehtävän mukaan Suomen vastaiset sotatoimet oli saatava päätökseen Karjalan kannaksella 10 päivän kuluessa. Armeijakuntien komentajille oli annettu varoitus: Kun Ruotsin tai Norjan raja saavutetaan, niin sitä ei saa ylittää! Se siitä Leningradin turvallisuudesta! Suomen vajavaisesti varusteltu, mutta sitkeää puolustustahtoa omaava armeija tuotti yllätyksen hyökkäjälle. Täällä ei ollutkaan venäläisen propagandan mukaisia punalippuja

Mainilan laukaukset väitettiin ammutuksi 26.11.1939.

Kallio lähdössä viimeiselle matkalle 1940.

heiluttavaa ja "vapauttajiaan" iloisena odottavia suomalaisia heitä vastassa. Rajuissa talvisissa taisteluissa suomalaiset saivat useita torjuntavoittoja, mutta kärsivät myös suuria tappioita heikkojen puolustuslaitteiden ja puutteellisen taisteluvälikorviksen takia.

Vapaus sodan jälkeiset haavat yhteiskunnassa umpeutuivat viimeistään nyt ulkoisen uhan edessä. Hyökkääjä kohtasi täällä yksimielisen kansan. Kuusisen "nukkehallituksen" muodostaminen vain lisäsi suomalaisten puolustustahtoa, päinvastoin kuin Stalin oli oletanut.

Sodan johto oli sotamarsalkka Mannerheimin käsissä. Kannaksen armeijaa komensi aluksi kenraaliluutnantti Hugo Österman, 19.2.1940 alkaen kenraaliluutnantti A.E. Heinrichs, Laatokan Karjalan ryhmän komentajana oli kenraaliluutnantti Woldemar Hägglund. Hän kysyi rajujen taistelujen keskellä komppanianpäälliköltään Aarne Juutilaiselta: "Kestääkö Kollaa?" Vastaus kuului: "Ei meitä käsketä juoksemaan karkuun, niin Kollaa kestää!" Pohjois-Suomessa vastuuta kantoi kenraaliluutnantti Hjalmar Siilasvuo. Hän tuli tunnetuksi tammikuun alussa 1940 käydyistä Raatteen tien

voittoisista mottitaisteluista, joissa tuhottiin lähes kokonaan Neuvostoliiton 44. divisioona ja saatiin runsas sotasaalis. Suomalaisten lottien panos maanpuolustuksessa oli merkittävä. Mainittakoon tässä vain ilmavalvonta, muonitus- ja vaatehuolto sekä haavoittuneiden hoito. Lotat vapauttivat noin 100 000 miestä maanpuolustustehtäviin. Siviiliväestö kanto myös raskaan taakan kotitöistä asekkaiden miesten ollessa rintamalla.

Kotona Vinninmäellä seurasimme radiosta vakavina uutisia sodan alkupäivistä. Huhuja siviiliväestön evakuoinnista alkoi liikkua, ja vajaan kahden viikon kuluttua tulikin määräys vain välttämätön käsimatkatavara mukana siirtyä läheiselle Vuoksen Viipurin puoleiselle rannalle Kuorekosken pysäkillä odottamaan evakointijunaa. 13. päivänä joulukuuta pitkä rivi umpitavaravaunuja, ns. härkävaunuja tuli pysäkillä. Paljon pitempi rivi sodan jaloista lähteviä naisia, lapsia ja vanhuksia odotti pääsevänsä mainittuun kyytiin. Vaunusilta oli noin 1,5 metriä korkea, ja vaunuun nousemiseksi

tarvittiin tilapäistikkaita sekä tehtävään komennettuja sotilaita. Sattuman satoa on, että vuosikymmeniä myöhemmin työmatkallani Nummen pitäjässä eräs isäntä sanoi olleensa auttamassa minua ja äitiäni kyseeseen vaunuun. Sukunimemme oli jäänyt hänen mieleensä.

Kaksi laveria oli vaunun molemmissa päissä. Tilaa löytyi kussakin vaunussa 40 hengelle. Keskellä vaunua oli kamiina, joka piti matkalaiset sulina talvipakkasella. Käytettävissä oli myöskin ämpäri tarvittavia hygieenisia toimenpiteitä varten. Lotat tarjosivat muutamilla asemilla lämmintä keittoa, joka maistui tosi hyvältä. Kovin paljoa ei vaunussa käydyistä keskusteluista kantautunut 10-vuotiaan pojan korviin. Se käsitys kuitenkin tuli, että tämä mittava väestönsiirto on vain varmuustoimenpide. Kotiin palataan taas, kun olot ovat vakiintuneet.

Parin vuorokauden matkanteon jälkeen saavuimme Humppilan asemalle, jossa vaihdoimme kapearaiteeseen Forssan junaan. Siellä Kerholan tiloista muodostui seuraava etappi, jossa meidät evakot, joksi nimi vähitellen muodostui, jaettiin omiin asuinpaikkoihinsa. Kolme tuttavaperhettä, Pyyhtiät, Lehtoset ja me äitini kanssa majoituimme Tammelan kirkolle opettaja Tarmo Hirsjärven talviasuttavaan huvilaan. Talon omistaja tuli tervehtimään uusia "vuokralaisiaan".

Keittiön puuliesi oli ahkerassa käytössä, kolmen perheen kattilat vaativat runsaasti tilaa. Isäntä loihe lausumaan: "Kyllä nyt meidän äidin silmäterä – liesi – on prässinsä nähnyt." Tähän eräs evakkoemäntä totesi, että jäihän meiltä koti ja kotiseutu rajan taakse. "No sehän oli vain maallista." "No onko teidän liesi sitten taivaallista", tokaisi sama emäntä. Näistä pienistä alkutunnusteluista päästyämme suhteet muodostuivat asiallisiksi.

Aivan alkupäivinä Tammelassa sain tehtäväkseni hakea perunoita läheisestä Humalaisten talosta. Ikäiseni talon poika tuli kanssani kellariin. En ymmärtänyt sanaakaan hänen puheestaan, laulavasta Tammelan murteesta.

Luulin hänen puhuvan ruotsia. Vähitellen totuimme toistemme kieleen, ja asiat alkoivat sujua.

Kaakosta luovutettiin maata suunnilleen Uudenkaupungin rauhan rajalle saakka, Sallan alue, Suomenlahden ulkosaaret ja läntinen osa Kalastajasaarentoa. Hankoniemen alue, johon kuului myös 400 saarta, vuokrattiin Neuvostoliitolle 30 vuodeksi ja 8000 suomalaista menetti siellä kotinsa.

Tammelassa oli runsaasti omia oppilaita, ja kun meidät karjalaislapset piti sovittaa samaan Kirkonkylän kouluun, alkoivat seinät pullistella. Erikoisjärjestelyillä kuitenkin selvittiin. Minun piti mennä keskeytyneelle toiselle (neljännelle) luokalle, mutta se olisi tullut aivan liian suureksi. Niinpä jouduin muitten mukana luokkaa ylemmälle, ja kai siellä sitten selviydyin. Kateederin taakse asetui myöskin karjalainen, Johanneksesta Vaahtolan koulusta siirtynyt Taavi Laurikainen, joka jäi mieleeni huumorintajuisena ja innostavana opettajana.

Asuinpaikkakin vaihtui pari kertaa, ja keväällä 1941 sain käteeni kansakoulun päästötodistuksen. Aikomuksenani oli mennä syksyllä pyrkimään Forssan yhteiskouluun,

mutta Karjalaan paluu muutti sen suunnitelman.

Taistelujen kulku

Suomalaiset vetäytyivät ylivoimaisen vihollisen edessä Kannaksella viivytystaisteluja käyden Mannerheim-linjalle, joka oli vielä pahasti keskeneräinen. Kuolemajärven pitäjän Summan kylässä käytiin 17. – 22. joulukuuta raju torjuntataistelu, jossa vihollisen tappiot olivat hyvin suuret. Taipaleen suunnassa oli toinen hyökkäyksen painopiste. Myös omat joukkomme kuluivat kovassa pakkasessa käydyissä ankarissa tykistö-, panssari- ja jalkaväkiaseiden tullessa. Oman tykistön ammusvarastot olivat varsin rajalliset.

Puna-armeijan suurhyökkäys alkoi 1. helmikuuta 1940 tarkoituksena

murtaa Suomen puolustus. Neuvostoliitto sai huomattavia täydennysjoukkoja, jotka aloittivat valtaisan rynnäkönn panssarivaunujen tukemana. 27.2. Mannerheim antoi käskyn vetäytyä Viipuri–Tali–Kuparsaari–Noskua-linjalle. Läpimurto jäätä pitkin Viipurinlahdella maaliskuun alussa uhkasi jo joukkomme selustaa. Viipuri–Helsinki-tien oli vihollinen jo katkaissut. Tilanne oli kriittinen. Maaliskuun 9. päivänä myöhään illalla rintamakomentajien karun raportin kuultuaan hallitus päätti sodan lopettamisesta erittäin raskaista ehdoista huolimatta.

Taistelujen kestäessä toimi diplomatia eri reittejä. Kansainliitto erotti Neuvostoliiton jäsenyydestään. Suomessa uudeksi pääministeriksi nimitettiin Risto Ryt. Hella Wuolijoki otti yhteyttä Neuvostoliiton Tukholman suurlähettilään madame Kollontayhin ja tammikuun 29. p:nä tuli Moskovasta kirje, jossa avattiin neuvottelutie Rytin hallituksen kanssa. Suomi oli saanut Ruotsista noin 9000 miehen vapaaehtoisjoukon, mutta tärkeintä oli, että Ranska ja Englanti neuvottelivat interventiota Pohjolaan. Mahdolliset apujoukot olisivat tulleet ehkä kuukausien kuluttua ja Ruotsin kielteinen suhtautuminen länsimaisten joukkojen ja sotilasmateriaalin läpikulkuun lisäsivät hallituksen halua päästä pikaiseen rauhaan. Paasikivi, kenraali Walden ja Väinö Voionmaa matkustivat pääministeri Rytin johdolla Moskovaan, jossa he 12. maaliskuuta 1940 allekirjoittivat rauhansopimuksen. 13.3. tuli taukosi kaikilla rintamilla. Koko maassa suruliputettiin ankaran rauhan johdosta. Karjalan ja muiden luovutettavien alueiden väki jätti tutut kotitienoot taakseen aloittaakseen elämän uusilla asuinsijoilla.

Kuitenkin tärkein, kansallinen itsenäisyys säilyi. Maaliskuun 13. päivä 1940 jää polttokirjaimin merkittynä kotimaamme historiaan. Muistamme sen veteraanisukupolven mittaamattomien uhrausten takia ja koko kansakunnan äärimmäisistä voimannostuksista.

Lähteet: Max Jakobson: Diplomaattien talvisota. Helge Seppälä: Talvisodan venäläinen ruletti. Esitelmä Someron Sotilaspöikien ja Pikkulottien perinneyhdistyksen tilaisuudessa 12.3.2010.

Kotirintama kestää – sodassa nälkää ja puutetta vastaan

Joulukuussa 2010 ilmestynyt Kotirintama kestää on kansanhuoltoministeriön tiedottajan näkemys sodan ajan Suomesta. Se on vähälle jäänyt näkökulma sotiemme aikaan. Kotirintaman huollosta ja siviilien vapaaehtoistoiminnasta on julkaistu poikkeuksellisen niukasti aineistoa.

Kansanhuoltoministeriön tiedotustoimiston päällikkö luutnantti Untamo Utrio kirjoitti toimittamassaan teoksessa Viisi vuotta kansanhuoltoa, että sota pyyhkäisi 1930-luvulla saavutetun elintason; runsaan ruuan ja kulutustavaroiden ylenpalttisuuden. Sota toi mukanaan ”voimakkaan henkisen panoksen, taistelun itsenäisyytemme ja vapautemme puolesta, ja äskeinen aineellisuus siirtyi taka-alalle”. Kun sota jatkui, ”tuli aineellisuus jälleen tärkeäksi mutta uudessa muodossa: taisteluna puutetta vastaan”.

Olosuhteiden muutos oli valtava. Kukaan ei ollut varautunut siihen.

Kansahuoltoministeriötä kutsuttiin kotirintaman päämajaksi. Sotarintaman päämajassa työskenteli miehiä, jotka olivat saaneet sotilaallisen koulutuksen joko Kadettikoulussa tai Reserviupseerikoulussa. Kotirintaman päämajassa työskentelivät miehet, jotka saivat koulutuksen työn parissa oppimalla.

Elintarvikkeiden ja tavaroiden pula yllätti niin virkakunnan kuin kansan. Suurin yllätys oli, että ns. välirauhan aikana pula ja säännöstely olivat rankempia kuin talvisodan päivinä. Eihän tässä näin pitänyt käydä!

Untamo Utrio oli talvisodan syttyessä 34-vuotias. Hänet temmattiin mukaan Puolustusvoimien radiolähetysiin ja kansanhuoltoministeriön tiedottajaksi.

Hänen silloinen työpaikkansa oli Kulutusosuuskuntien Keskusliiton (KK) julkaisema Kuluttajain lehti,

jonka toimitussihteerinä Utrio toimi sodan puhjetessa. Hän oli puoluekannaltaan sosialidemokraatti ja oli aloittanut lehtimiesuransa Suomen Sosialidemokraatin toimituksessa.

Utrio tutustui Meri Vitikaiseen vuonna 1939 ylimääräisten har-

Untamo Utrio.

Kuva Finlandia-arkisto.

joitusten eli YH:n aikana. Neiti Vitikainen työskenteli Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan (SOK) julkaiseman Yhteishyvän konttorissa Helsingissä. Sodan kynnyksellä Kuluttajain lehdellä ja Yhteishyvällä oli yhteisiä hankkeita, joiden yhteydessä 20-vuotias Meri Vitikainen (s. 1919) ja 34-vuotias toimitussihteeriksi Utrio tutustuivat. Yhteistyöstä kehittyi rakkaussuhde, jonka hedelmänä syntyi heinäkuussa 1942 Kaari Marjatta. Meri Vitikainen ja Untamo Utrio avioituivat saman vuoden marraskuussa. Pariskunta sai sodan aikana myös toisen lapsen, Pirkka-poika syntyi elokuun lopulla 1943.

Uusi perhe toi osuusliikeatteen kyllästä Utriolle uuden näkökulman.

Hänen appensa, toimitusjohtaja Jalmari Vitikainen oli pitkän linjan osuuskauppiamies SOK:n leirissä. Jalmari Vitikainen toimi Kotkan konttorinhoitajana sodan syttyessä. Jatkosodan aikana hänet komennettiin hoitamaan vallatun alueen pellervolaista liiketoimintaa keskuspaikkana Viipuri.

Utrio ihmetteli usein työssään niin Puolustusvoimien radiolähetysten kuin kansanhuoltoministeriön tiedotuksen palveluksessa, miksi juuri hänet oli pantu niinkin merkittävien asioiden vartijaksi. Hän ei syvenny ratkaisemaan arvoitusta pitkiksi toveiksi, vaan jatkaa työtään.

Untamo Utrio joutui Puolustusvoimien radiolähetysten ja kansanhuoltoministeriön tiedotustoiminnan johtoon henkilökohtaisten ominaisuuksien ja ammattitaidon vuoksi.

Untamo Utriolla oli nuoresta iästä huolimatta takanaan vankka ammatillinen, lähes viidentoista vuoden mittainen tiedottajan kokemus. Työssään hän oli lisäksi perehtynyt osuustoiminnallisen kaupan ja markkinoinnin periaatteisiin.

Lauri Törni, tuttu mies Someron pojalle

Hänen tiedotusalan tuntemuksensa sai hyvän lisän tiedotushenkilöstön reservikurssista syksyllä 1939. Journalistina hänellä oli vahva kokemus kuluttajan näkökulmasta. Untamo Utriolla oli auttava ruotsin ja saksan kielen taito, jota hän oli harjaannuttanut keskikoulun jälkeen kielikursseilla.

Sodan puhjetessa maineeltaan tahrattomalla sosialidemokraatilla oli käyttöä. Ylipäällikkö Mannerheim edellytti, että niin Puolustusvoimien kuin siviilihallinnon piirissä toimi sellaisia sosialidemokraattisia vaikuttajia, joilla oli yhteydet työväenpuolueeseen. Untamo Utriolla ei ollut tosiasiallista eikä muodollista asemaa sotaa edeltävässä tai sodan aikaisessa puolue-elämässä, mutta Suomen Sosialidemokraatti-lehden avustajana ja Kuluttajain lehden toimitussihteerinä hän tunsu puolueen ja edistysmielisen osuusliikkeen avainhenkilöt. Tämä suhdeverkko löysi Utrion hänen tehtäviinsä.

Untamo Utrio oli luova, aloitteellinen, sosiaalinen ja oikeudenmukainen aatteen mies ja työmyyrä. Hänen henkinen kasvupohjansa oli kaikkea muuta kuin proletaarinen. Maalaispoika asui Tyrvään aseman seudulla, joka sittemmin muuttui Vammalan kauppalaksi. Isä oli kekseliäs ja menestyvä käsityöläisyrittäjä, joka ehti elämänsä aikana harjoittaa majoitusliikettä, pitää puusepäntehdasta sekä virvoitusjuomatehdasta ja viljellä maata. Utrion äiti oli suurtilan tytär Punkalaitumelta. Untamo Utriolla oli läheiset suhteet punkalaitumelaisiin enoihin ja serkkuihin. Vuoden 1918 tapahtumat koskettivat Vammalaa, mutta Utrion, silloisen Ulvénin, perhe pysyttäytyi melskeen ulkopuolella.

Kansanhuoltoministeriön tiedotuspäällikön työtä vaikeuttivat viljelijäväestön haluttomuus osallistua kansakunnan talkoisiin sekä maalaisliittolaisten ministerien vastahakoisuus harjoittaa tehokasta säännöstelypolitiikkaa. Utriolla oli kuitenkin kyky eläytyä viljelijäväestön vaikeuksiin. Hän sai mielestään terveen talonpoikaisnäemyksen suoraan kentältä keskustellessaan punkalaitumelaisen viljelijäenonsa, talousneuvos Nestori Rasin kanssa.

Mannerheimin jälkeen tunnetuin suomalainen sotilas on Lauri Törni, joka on Mannerheim-ristin ritari numero 144. Hänet tuomittiin sodan jälkeen maanpetoksesta, ja kerrotaan Neuvostoliiton luvanneen hyvän palkkion hänen kiinniotostaan. Hänen tiensä johti Yhdysvaltoihin ja sitten myös Vietnamin sotaan, jossa hän katosi. Aikanaan hänet löydettiin ja haudattiin sotilaallisesti 26. 6. 2003. Yhdysvalloissa hänet tunnettiin nimellä Larry Thorne. Hänet tunteneet sotilaat kuvaavat Lauria "sotilaaksi joka solulla, joka joutui aina kovimpiin paikkoihin".

Syksyllä 1949 veljeni Raimo Ahti lähti merille, mikä siihen aikaan oli monen nuoren miehen haave päästä pois sodanjälkeisestä Suomesta. Raimo jäi sitten 1950-luvun alkupuolella Yhdysvaltoihin ja jossakin vaiheessa tutustui myös Lauri Törniin. Veljenikin liittyi aikanaan Amerikan armeijaan saaden laskuvarjojääkärin koulutuksen. Kesällä 1966 olin itse Yhdysvalloissa veljeni luona ensi kertaa, ja silloin Vietnamin sota oli jo meneillään. Siihen aikaan tuosta sodasta ei ainakaan Euroopassa puhuttu myönteisesti.

Kesällä 1944 Suomi oli todella vaakalaudalla. Moni mietti, miten maamme käy. Kun sitten rauha

syyskuussa saatiin aikaan, siitä tietysti iloittiin, mutta moni pohti, kuinka kauan kestää ennen kuin Neuvostoliitto miehittää Suomen. Tärkeille upseereille ja toki muillekin Mannerheim oli todennut: "Yhdysvalat on teidän ainoa toivonne tässä tilanteessa. Yrittäkää päästä sinne. Teitä tarvitaan vielä." Niinpä moni Neuvostoliittoa pelätessään lähti Ruotsin kautta Yhdysvaltoihin. Ja monella oli aivan varmana asiana se, että jossakin vaiheessa on pakko käydä sissisotaa suurta naapuria vastaan. Siksi sissisotaa ennakoiden Suomessa kätkettiin aseita, mutta toiminta paljastui ilmiannon perusteella. Joidenkin mukaan juuri asekatkenta sittenkin pelasti Suomen. Sotasyllisyysoikeudenkäynnin lähestyessä katsoi moni, että on pakko lähteä maasta, muuta vaihtoehtoa ei ole. Suomi oli sodan hävinnyt, eikä sodan muisteleminen muutenkaan tullut kysymykseen. Jonkinmoisen veteraaniliiton perustaminen olisi nähty sotahullujen kiihkoiluna ja ennen kaikkea neuvostovastaisena. Sotainvalideilla oli kuitenkin toimintaa, mutta niin sanotuilla terveillä eli ohiammutuilla veteraaneilla sitä ei virallisesti ollut. Varsin pitkään meni sodan jälkeen ennen kuin Sotaveteraaniliitto virallisesti perustettiin 1957. Muistikuva

*Lauri,
Salme
ja Kaija
Törni.*

*Kuvat kirjasta
Cleverley:
Lauri Törni.
Syntynyt sotilaaksi. 2003.*

Vänrikki Lauri Törni 1940.

ni on, että ilmeisesti syksyllä 1957 isäni Voitto Ahti oli Hämeenlinnassa Aulangolla parikin päivää muistelemassa sotaa. Minullekin sanottiin, että miehiä menee sinne joksikin aikaa, mutta siitä ei nyt kannata sen suurempaa numeroa tehdä. Muistan, miten isäni tuli sieltä kotiin joidenkin miesten kanssa. Meillä oli sauna lämpimänä, ja he saunoivat puoleen yöhön, ja pulina oli äänekästä. Kollaata ja Syväriä siellä muisteltiin ja Leipäsuota myös. Sitä nimeä hämmästelinkin, sillä en ollut koskaan suolla nähnyt leipää kasvavan. Olikohan tuo käynti Aulangolla eräänlaista liiton perustamista vai seurausta siitä, että Sotaveteraaniliitto oli jo perustettu.

1960-luvulla alettiin syylittää sotaveteraaneja sotahulluiksi

Opiskeluajana 1960-luvulla Helsingissä ollessani muistan, että sodassa olleita syylistettiin siitä, että olivat lähteneet sotimaan Neuvostoliittoa vastaan. Kesällä 1965 alkoi laivaliikenne Helsingistä Tallinnaan, mitä reittiä Urho Kekkonen oli jo pitkään toivonut. Olin Tallinnassa melkein ensimmäisten joukossa syyskuussa 1965 ja muistan Tallinnan tuolta ajalta. Sanoinkin usein, että jos miehet eivät olisi menneet sotaan, niin Suomi olisi sa-

mankaltainen kuin Tallinna: harmaa, hiljainen ja täynnä miliisejä. Paikka, jossa sai kulkea vain tietyillä kaduilla ja reiteillä ja jos halusi mennä kylään jonkin asuntoon, niin se piti tehdä pimeässä ja salaa. Itsekin kävin erään tallinnalaisen nuoren miehen kodissa, mutta ensin oli varmistettava, että miliisiä ei näy. Vieläkin muistan sen jännittyneen tilanteen. Ja kahvit juotuani ja monet jutut puheltuani tulin pojan kanssa kadulle ja kompastuin pimeässä porstuassa nukkuvii ihmisiin. Ahdasta oli asuminen sen ajan Tallinnassa.

Pikkuhiljaa veteraanitoiminta alkoi Somerolla kuten muuallakin. Yli kaksikymmentä vuotta on jo vietetty virallisesti liputtaen oikein kansallista veteraanipäivää, jollainen on kaikissa itseään kunnioittavissa maissa Venäjä mukaan lukien. Hävityn sodan jälkeen ei olisi voinut kuvitellakaan, miten hyvin asiat voivat nykyisin olla.

Suomalaisia Vietnamin sodassa

Suomalaisia on taistellut ulkomailla eri puolilla maailmaa. Hekin ovat veteraaneja. On oltu aikanaan mukana Viron itsenäisyystaistelussa, YK:n joukoissa ja jopa muukalaislegioonassakin. Missäpä ei suomalaisia olisi ollut, varmaan maailman joka kolkassa. Vuonna 2006 sotakirjaksi nimettiin Sinivihreät baretit eli suomalaiset sotilaat Vietnamin sodassa. Kirjan on kustantanut Revontuli ja kirjoittajana on tunnettu Kari Kallonen, joka kuului siihen retkikuntaan, joka Vietnamin löysi Mannerheim-ristin ritarin Lauri Törnin onnettomuuspaikan viidakosta. Tämä Kari Kallosen seitsemäs tietokirja kertoo suomalaisista Vietnamin sodassa. Vietnamin sotaa ei pidetä kunniakkaana sotana. Aina kun suurvalta menee jonnekin, se ei tiedä hyvää, ja yleensä sieltä tullaan kärsineenä pois. Moni suomalainen ei palannut kotiin Vietnamin. Tuossa kirjassa esiintyy myös veljeni Raimo Ahti Yhdysvalloissa. Hän oli tuntenut Lauri Törnin ja yhdessä he jopa olivat töissä rakennuksilla 1950-luvun alkupuolella. Veljeni ei osallistunut itse sotaan, mutta oli

kouluttajana jonkin aikaa armeijassa ja kävi Vietnamin ennen sotatoimia. Ja merkittävintä on, että rauhaa rakastavana olen itsekin saanut nimeni tuohon sotakirjaan. Muistelen, miten kesällä 1966 olin Yhdysvalloissa ja vierailin armeija-alueella, jossa oli mm. rakennettu viidakko taisteluharjoituksia varten. Ja melkoinen juhla se oli, kun hetken seurasin Vietnamin sotaan lähtevien illanviettoa.

Lopuksi lainaan vaikuttavan ja minulle aivan uuden version veljeäni koskettavasta kirjoituksesta talvisodan alkaessa, jolloin Raimo-veli oli viisivuotias. Uskon että samanlaista oli monessa kodissa Suomessa, kun isä lähti sotaan ja palasi sitten veteraanina. Sivulla 48 kerrotaan:

”Se oli marraskuun lopulla vuonna 1939 Somerolla, Lautelan kylässä. Isä Voitto Ahti oli ollut suojeluskuntalainen ja nyt isänmaa oli kutsunut todelliseen sotaan. Raimo Ahti oli katsellut, kuinka isä oli heilauttanut pystykorva-kiväärin hihnastaan selkäänsä ja noussut mustan Husqvarna-polkopyörän selkään. Nyt ei sitten nähdä tänä iltana, sanoi isä. Jotenkin poika oli tiennyt, että nyt on tosi kysymyksessä. Kello oli vasta kahdeksan aamulla ja oli hämärää. Isän polkupyörä näkyi vielä puolen kilometrin päässä, kunnes se katosi mutkan taakse. Raimo Ahti kääntyi ja käveli kahden graniittisen portinpylvään välistä. Ja itki. Siitä itkusta hän ei kertonut kenellekään, ei äidille eikä pikkusiskolle. Ja talvisodan ankarien pakkasten aikaan pikkusisko Lea sai kuumeen ja kuoli. Jälleen Raimo Ahti oli Rauhallinnan talon nuorin lapsi. Elettiin sodan aikaa ja isä oli sodassa ja palatessaan sieltä kukaan ei tuntenut häntä, koska kasvot olivat ruudinn polttamat.. Myöhemmin syntyivät Risto ja Ritva, jotka olivat varsin pieniä, kun Raimo Ahti lähti Amerikkaan, jossa hän edelleen elää ja asuu.”

Kaikkille veteraaneille kunniaa, oli se sota mikä hyvänsä, sillä yksityinen ihminen aina pakotetaan tavalla tai toisella sotaan. Jumala siunatkoon kaikkia veteraaneja ja heidän läheisiään. Veteraani jos kukaan osaa arvostaa toivotusta Rauhallista joulua.

Terijoen evankelis-luterilaisen seurakunnan vaiheista

Terijoki on pitäjänä suhteellisen nuori. Se on perustettu vuonna 1909. Sitä ennen alue kuului Kivennavan pitäjään. Samoihin aikoihin tapahtui myös evankelis-luterilaisen seurakunnan synty Terijoelle, kun irtautuminen tapahtui suuresta Kivennavan emäseurakunnasta.

Terijoen naapurikunnat olivat Kanneljärvi, Kivennapa ja Uusikirkko. Sen kylät olivat: Haapala, Keskikylä, Kellomäki, Kuokkala, Ollila, Puhtula ja Tyrisevä. Terijoki oli suomalainen maalaiskunta tyypillisine hallintokuvioineen, mutta epävirallisesti sitä kutsuttiin "Kannaksen kaupungiksi" ja "Suomen Rivieraksi". Vuonna 1937 tilaston mukaan sen pinta-ala oli 107 neliökilometriä ja sen alueeseen kuului Rajajoelta Koivistolle saakka ulottuva katkeamaton Suomenlahden rannikkoalue, jonka pituus on noin 70 km ja leveys 50–200 m. Tämä paikoitellen kapeahko pölyämätön lentohiekkakerros jatkui sisämaahan muuttuen kangasmet-siksi, pikku soiksi, lehdoiksi sekä lopulta hyvätuottoisiksi viljelysmaiksi asutuksineen. Peruskalliota peittivät lähes 130 metrin paksuiset hiekka-, sora- ja multakerrokset. Korkeita mäkiä ei varsinaisesti ollut. Merkitävä näköalapaikka ja retkeilykohde oli kuitenkin 90 metrin korkuinen Puhtulanmäki. Sieltä avautuivat näköalat laajalti Kannakselle sen ehkäpä komeimpiin asutustaajamiin.

Vuoden 1915 tilaston mukaan oli asukasluku 4111 henkeä, joka ei kuitenkaan ollut koko totuus, sillä jo tuolloin laskettiin kautta vuoden Terijoella asuneen noin 20 000 henkeä, joista suurin osa oli venäläisiä. Kesäisin heitä oli arviolta yli 90 000, suurimmaksi osaksi kesävieraita. Isoisäni Herman majoitti tsaarinvalan loppuvuosina eräässä talossaan pietarilaista Suvalovin perhettä monena kesänä. Kesäasutus alkoi jo 1890-luvulla ja kesti ensimmäiseen maailmansotaan ollen suorastaan huikea, jopa tulvanomainen. Suoma-

Terijoen luterilainen kirkko.

Kuva kirjoittajan.

lainen Kannas säilytti kuitenkin kansalliset piirteensä ja "rauhanomainen rinnakkaiselo" vallitsi erilaisten kulttuurivirtausten ja niiden vaalijoiden kesken, eliväthän eri väestöryhmät vieretysten ja sisäkkäin toistensa palveluksia käyttäen. Esimerkiksi vuonna 1920 kerrottiin siellä puhutun 30 eri kieltä, venäjän ohella saattoi kuulla ranskaa, englantia ja ruotsia. Vastaavasti eri kansallisuuksia oli monia.

Terijoen ilmasto vastasi suunnilleen Turun seudun olosuhteita. Siksi maatalous eri muotoineen, jopa hedelmänviljelynä, menestyi. Kasvaneen väkimäärän myötä eri alkutuotannon haarat alkoivat jatkossa tuottaa tekijöilleen hyviä ansioita. Kun kapea merenranta-alue valtion maana oli rakentamattomana yleisessä käytössä, saivat kalastajat pitää siellä isot meriveneensä, verkkonsa ja rysänsä. Kalastus oli tärkeä rajaseudun elinkeino. Myös maataloustuotteet menivät kaupaksi kuin kuumille kiville. Kesävieraat tarvitsivat miltei rajattomasti muun ohella puutavaraa halkoina. Jopa

merenpohjasta nostetut kivetkin menivät kaupaksi Pietariin katujen kunnostukseen. Ja monet tuottajat sonnustautuivat elintarvikelasteineen talvella jätse Pietarin toreille ja kauppapaikoille. Siellä lapsuudessa-ni kuulin isoisänikin käyneen.

Näiden kultaisten vuosien hullaannuttamat suomalaisviljelijät myivät runsaan venäläisen rahan toivossa tiluksiaan lähes polkuhintaan. Venäläiseen omistukseen siirtyi arviolta 800 eri kokoista maatilaa ja 6000 huvilapalstaa. Mutta kun samalla tarvittiin huviloiden rakentajia, syntyi noin 6500 miehen suuruinen suomalaisten rakennustyöläisten joukko. Venäläinen kansallisromantiikka kukki siellä mitä moninaisimmin rakennuksin pitsikoristeineen, torneineen ja kuisteineen.

Myös kaupankäynti, teollisuus, liikenne ja majoitustoiminta olivat vahvassa vedossa. Siitä kertoivat sata erikokoista kauppapuotia, merikylpylä, kolme hotellia sekä monet täysihoidolat, 300 pika-ajuria ja kolme apteekkia. Viipurista Pietariin vievä rautatie lisäsi paikkakunnalle saapunutta väkimäärää vuodesta 1870 lähtien. Henkinen kulttuuri sai täydennystä mm. lukuisilta taitelijoilta ja kirjailijoilta niin kotimaasta kuin ulkomailtakin.

Suomen itsenäistyminen ja Venäjän suuri vallankumous katkaisivat pelätyn venäläistymiskehityksen. Samalla katosivat venäläiset huvilasukkaat ja suurimmaksi osaksi siihen liittynyt asumiskulttuurikin. Niin vähenivät myös monien ansiomahdollisuudet. Lukuisat huvilat rappeutuivat asumattomina tai niitä myytiin halvalla muualle Suomeen.

Sain itse nauttia Terijoen ihanuudesta varhaislapsuuteni ja alkaneen kouluaikani. Muistan idyllin särkymisen, kun syksyllä 1939 sotamies toi litterat evakkomatkaamme varten. Lähdimme hyvissä ajoin liikkeelle Savoan. Muutamat jäivät Terijoelle miettien kyllä ehtivänsä, mutta

12-tuumaisten Kronstadin tykkien alkaessa puhua tuli heille häät käteen. Moni katosi tuolloin, ja näin kävi valitettavasti myös sukulaisellemme Urho Veijalaiselle, kun ei taiteilijasieluna voinut jättää rakasta Terijokeaan.

Pioneerien polttoryhmit tekivät selvää jälkeä asuin- ja muista rakennuksista, kun ei haluttu jättää viholliselle tukipaikkoja. Kotitaloni kohdalla tapahtui se ihme, etteivät pioneirit ehtineet kauempana oleeseen taloomme. Se jäi ehjäksi hoidettuine puutarhoineen ja luumupuineen. Kesällä 1941 pääsin seuraavan kerran isäni mukana tutustumaan entiseen kotiseutuuni. Tuhottu Terijoki levittäytyi eri muodoin eteeni. Siellä täällä oli varoituskilpiä miinoista ja Miettisen kelloliikkeen raunioista saattoi helposti löytää vääntyneitä hopealusikoita. Evankelis-luterilaisen kirkon torni oli ammuttu pois, kirkkotarha kasvoi pajukkoa ja sankaripatsas oli kadonnut. Ortodoksinen kirkko vaikutti torsolta katkenneine torneineen. Löytyihän se kotimekin, vaikkakin rappiolla. Emme pitäneet siinä vaiheessa järkevänä palata Terijoelle toisin kuin monet muut kannakselaiset, joita muutti 280 000 entisille asuinsijoilleen. Meidän tavoin 160 000 muuta jäi palaamatta.

Pitsihuvila Terijoella.
Kuva kirjasta *Lähteenmäki: Maailmojen rajalla*, 2009.

"Venäläiset kun tulliit ovest, ni myö lähetti ikkunast." Tuli uusi ja karvas lähtö Kannakselta Sisä-Suomeen kesällä 1944. Jollakin hautausmaalla lausuttiin: "Jätämme nyt nämä haudat taivaan pilvien kasteltaviksi ja Jumalan hoidettaviksi. Hänen armoonsa turvautuen sanomme jäähyväiset rakkaalle kotiseudullemme."

Kun sodan jälkeen kävimme Terijoella, tulimme Zelenokorsk-nimiseen Pietarin esikaupunkiin eli Vihreälle vuorelle. Olivatpa Terijoen maisemat muuttuneet. Siellä asustaa nykyisin noin 10 000 venäläistä ja koko Kannaksella heitä lienee yli 385 000. Kirkkorakennus vaikutti samanlaiselta kuin vuonna 1941, mutta se toimi elokuvateatterina. Löysin kirkkotarhasta suomalaisten veteraanien pystyttämän muistokiven sankarilaattoineen. Siellä oli joitakin tuttuja nimiä. Sain kuulla, että Terijoen silloinen elokuvateatteri oli muutettu vuonna 1999 uudelleen viihdyttäväksi alkuperäiseen käyttöönsä eli kirkoksi.

Terijoen kirkollisesta elämästä vielä: Terijoen kyläläiset pitivät huhtikuussa 1901 kokouksen ehdottaen oman seurakunnan perustamista. Samana vuonna tuomiokapituli määräsi pidettäväksi kirkkokokouksen Kivennavan Pitäjätuvalla. Tarkoitus oli erottaa Terijoen, Raivolan, Kuokkalan, Haapalan ja Puhtulan kylät Kivennavan seurakunnasta. Myöhemmin keskustelu jatkui heinäkuussa 1903 pidetyssä piispa J. Collianderin johtamassa kokouksessa, missä Terijoen kyläläiset edelleen sitkeästi päättivät pyrkiä eroon mainitusta emäseurakunnastaan ja anoivat lupaa muodostua omaksi seura- ja kirkkoherrakunnaksi. Monivaiheisten ja pääosin puoltavien lausuntojen myötä keisarillinen senaatti antoi marraskuussa 1904 asiasta myönteisen päätöksen. Terijoen seurakunta tuli osaksi Viipurin hiippakuntaa. J. Stenbäck piirsi Terijoen kirkon luonnoksen ja sen pohjalta kirkko valmistui vuonna 1908. Sen alttaritaulu "Kristus otetaan ristiltä" oli Ilmari Launiksen käsialaa. Kirkkotarhassa oli myös vapaussodan sankaripatsas. Kirkkoherrana toimi vuodesta 1910 lu-

kien Toivo Brummer, joka tunnettiin innokkaana Herran palvelijana. Hän tunsu saaneensa kutsumuksen Taivaalliselta Ylipaimenelta, jolle hän myöskin tunsu olevansa vastuussa. Hän oli tinkimätön ja velvollisuudentuntoinen mies, jonka ankaruuteen vivahtavia ominaisuuksia ei moni aina ymmärtänyt. Eräskin hänen jaloista tarkoituksistaan tietämätön lausui: "Eihä myö polissii papiks tahottu." Kun taas toinen kiittolinen sanankuulija kertoi, ettei ollut kuullut kenenkään lukevan Herran siunausta siten kuin Brummer. Ja kun Brummer lausui siunauksen lopuksi "ja antakoon teille rauhan", se tuli niin elävästi kuin ihmeellinen rauha olisi laskeutunut kuulijan sydämeen.

Brummerin kuoltua valittiin hänen tilalleen vuonna 1936 Väinö Mutru, joka vuonna 1931 kastoi minut Terijoen kirkossa. Hän siirtyi myöhemmin siirtoväen mukana länteen vaikuttaen mm. Vihdissä. Lapsen silmiini jäi elämään kotikirkkoni kaunis ulkonäkö komeine torneineen ja hoidettuine ympäristöineen. Mutta sodan jäljet pelottivat: kotikirkkoni mukaan luettuna 31 pyhäkköä joko tuhottiin tai muutettiin teattereiksi, hevostalleiksi tai kasarmeiksi. Sa-

Terijoen ortodoksinen kirkko.
Kuva kirjasta *Lähteenmäki: Maailmojen rajalla*, 2009.

maa tietä menivät pappilat ja kanttorilatkin. Hautausmaat saivat luovuttaa kivensä rakennustarpeiksi ja porraskiviksi.

Puhuttaessa Terijoen hengellisestä elämästä ei tule unohtaa vuonna 1912 valmistunutta ns. Kasanin ortodoksista kirkkoa. Sen sanottiin olleen vertaansa vailla koko Pohjoismaissa. Sen valkeat, korkeat tornit sinisine sipuleineen ja kultaristeineen näkyivät kauas. Muistan kuulleen tuon kirkon lukuisten helisevien ja pompottavien kellojen moikkeen. Silkkää uteliaisuuttani menin vuonna 1939 pistäytymään yksin kirkossa. Sen sisustus vaikutti loistavalta kultaisine ikoneineen ja pukuineen. Ikävä kyllä pian syttyneessä sodassa eivät uskonnolliset arvot olleet kunniassa, koska venäläiset pitivät temppelein korkeita torneja tykistönsä tarkkuusammuntojen kohteena. Näin rakennuksen restauroituna vuonna 1998, jolloin se oli ainakin ulkopuolelta palautettu entiseen asuunsa.

Ortodoksisuudella oli Kannaksella ja Laatokan Karjalassa vahva sijansa. Siksi sieltä löytyi myös paljon muita kreikkalaiskato-lisia kirkkoja ja tsasounia. Lähellä Terijokea Kivennavalla vaikutti Lintulan naisluostari, jonka venäläiset Feodor Neronov ja hänen Larissa-vaimonsa perustivat vuonna 1895. Siitä tuli työ- ja armeliaisuusyhdykunta. Sinne siirrettiin aluksi Kasanin Pensan luostarista sata nunnaa. Se tuli aluksi hyvin toimeen lahjoituksilla, mutta rajan sulkeuduttua edut loppuivat ja oli pakko keskittyä hengellisen työn ohessa monipuoliseen maatalouteen. Toimintaan liittyi orpokoti ja venäläinen koulu. Sodan alettua joutuivat Lintulan, Konevitsan ja Valamon nunnat ja munkit evakkoon. He veivät mukanaan arvokkaimmat

Postikortti Terijoen Rajajoelta. Sillankorvaan on liimattu kuvaan kolme venäläistä vartijaa.

Myös Terijoen hiekkarannat olivat sekä suomalaisen että venäläisen yleisön suuressa suosiossa.

Kuvat kirjasta Karjalan monet kasvot. 2000.

kirkkoarteet ja ikonit Heinävedelle, missä nyt sijaitsevat Lintulan ja Uuden Valamon luostarit.

Terijoella vaikutti vuodesta 1906 myös roomalaiskatolinen seurakunta, jolle rakennettiin vuonna 1924 paa-vin myöntämin lahjoitusvaroin oma kappeli. Rakennus oli entinen kaunis tornihuvila, jota alettiin kansan suu-sa kutsua Puolan kirkoksi. Itse en saanut lähempää kosketusta tähän kirkkoon enkä myöskään Terijoella

vaikuttaneeseen muslimiyhteisöön.

Karjalaisen kulttuurin ja siihen liittyvien muistojen ja perinteiden vaaliminen on lähellä sydäntämme, emmekä voi koskaan unohtaa menneisyyttämme.

Martti Helenoron pitämä puhe hänen luovuttaessaan Someron seurakunnalle maalauksen Terijoen kirkosta.

Trokareita, juoppoja, rosvoja ja poliiseja. Vanhempi konstaapeli Kalevi Sahlström muistelee

Poliisin työ oli sotien jälkeen toisenlaista kuin nykyisin. Sodasta palanneet miehet ryyppäsivät runsaasti. Autoja ei ollut alla, joten juopot piti taluttaa tai kantaa Riihimäen kauppalan keskustasta putkaan Oikokadulle. Näitä aikoja muistelee poliisina Riihimäellä vuodesta 1945 vuoteen 1980 toiminut vanhempi konstaapeli Kalevi Sahlström, joka viettää eläkepäiviään Somerolla.

Sahlström palasi sodasta haa-voittuneena olkapäähän. Kevätalvella 1945 hän pääsi poliisin alokaskursseille Helsinkiin. Syksyllä samana vuonna hänet siirrettiin Liikkuvan poliisin osastoon Riihimäelle. Poliisiasema oli tuolloin vanhassa kaksikerroksisessa puutalossa Oikokaudulla nykyisen lukion lähellä. Järjestyspoliisin tilat ja nimismiehen kanslia ja pidätettyjen sellit olivat alakerrassa. Rikospoliisilla oli kolme huonetta yläkerrassa. Poliisille oli vain yksi puhelinnumero. Toiset kaksi numeroa olivat nimismiehen kansliaan ja nimismiehelle.

Järjestyspoliisit päivystivät työvuorollaan neljä tuntia kauppalan keskustan kaduilla ja rautatieasemalla. Loppu työvuoro oli lähettinä olemista poliisiaseman päivystäjän käytössä. Partiossa oltiin yleensä pareittain, varustuksena patukka ja pistooli vyökotelossa, Sahlström muistelee.

Siihen aikaan kuri oli tiukkaa poliisissa. Sahlström kertoo pari esimerkkiä:

”Olin nuorena vielä nuoremman järjestyspoliisin kanssa kauppalan keskustassa. Kaveri poikkesi kesken työvuoron kukkakauppaan. Olin yksin kadulla, kun paikalle sattui järjestysosaston ylikonstaapeli tarkastukseen. Minun oli kysyttäessä pakko kertoa, että passikaverini sanoi menevänsä kukkakauppaan. Seuraavana päivänä sain kuulla, että työparillani oli eilen ollut viimeinen

Poliisi ja moottoripyörä 1950. – Kuva Kalevi Sahlströmin.

työpäivä. Muutama vuosi myöhemmin rikososaston konstaapeli myöhästyi aamuvuorosta 15 minuuttia. Hänen työsuhteensa loppui samana päivänä. Mies kuitenkin kelpuutettiin poliisiin toimeen toisella paikkakunnalla.” Tämän opetuksen Sahlström muisti koko 35-vuotisen työuransa ajan, eikä hän myöhästynyt töistä koskaan.

Sodasta vapautuneet miehet käyttivät runsaasti alkoholia. Alko yritti hillitä juomista jakamalla viinakortteja, ja kauppa palkkasi kunnallisen alkoholitarkastajan. Näistä toimista ei kuitenkaan ollut apua. Jos mies halusi juoda, hän osti viinansa trokareilta kauppalan keskustasta. Hinta oli vähän kalliimpi kuin kaupassa. Trokari palkkasi tuttavansa ja naapurinsa ostamaan viinakorteillaan saamansa annokset. Liiketoiminta oli tuottoisaa. Eräs tunnettu viinakauppias rikastui niin, että osti henkilöauton, vaikka ei tehnyt päivääkään rehellistä työtä. Autolla hän liikkui iltaisin huvipaikoilla liikeasioissaan.

Runsas viinankäyttö aiheutti perheriitoja. Vaimo tuli usein kertomaan poliisille, mistä mies ostaa viinojaan. Poliisiasemalta lähti ryhmä viinakauppiaan luo kotietsintään. Pulloja löytyi muun muassa topatun nojatuolin jousistosta, kirjahyllystä tai lattian salalokerosta. Kerran löytyi pimeitä pulloja lastenvaunuistakin, lapsen patjan alta.

Poliisilla ei ollut autoa, joten kadulle sammuneet piti taluttaa tai kantaa putkaan. Talvella otettiin avuksi jostakin talosta lainattu kelkka. Viikonloppuina passipoliisilla oli paljon työtä. Sahlström muistelee eräänäkin lauantaia kantaneensa tai taluttaneensa parinsa kanssa putkaan kahdeksan juopunutta neljän tunnin vuoron aikana.

Naapurikunnissa ei ollut viinakauppaa, joten ulkopaikkakuntalaiset korkkasivat usein pullonsa heti ja aiheuttivat sammuttuaan lisätöitä. Rautatieasemalla parveili asunnottomia, irtolaisia, jotka jäivät kauppaan ryyppäämään. Yleiset järjestyssäännöt olivat sodan jälkeen

erilaiset kuin nykyään. Jos juopunut hoiperteli kadulla tai nukahti, hänelle kirjoitettiin aina sakko putkareissun jälkeen. Varattomia sakotettuja kerättiin putka täyteen. Kerran jouduttiin saattamaan viiden miehen ryhmää kävellen kilometrin päähän rautatieasemalle vankivaunuun. Sahlström kertoo leikinpäin uhanneensa ampua, jos joku yrittää karata. Tuttu mies sanoi, ettei karata, kun poliisi on reilu. Matkan varrella oli hämärä kahvila Kesto. Yksi vartioitavista sanoi menevänsä sinne juomaan pullon kaljaa. Muut odottivat ulkona sen aikaa ja sitten jatkettiin matkaa. Yleensä sakkonsa lusineet tulivat takaisin muutaman viikon kuluttua, ja sama meno jatkui.

Passipoliisin työ saattoi olla myös vaarallista. Joskus juopunut ei lähtenyt mielellään poliisin talutettavaksi. Ensin kokeiltiin käsivoimia, joskus nyrkkejäkin. Vasta sitten käveltiin. Kerran eräs mies yritti jatkuvasti karkuun ja pyysi vapauttamaan oikean kätensä. Onneksi niin ei tehty, sillä poliisiasemalla huomattiin, että miehen oikeanpuoleisessa taskussa oli varmistamaton ase. Taskuista saattoi löytyä myös puukkoja. Niitä roikkui myös miesten vöistä.

Kotihälytykset olivat arvaamatomia, paitsi jos hälytys tuli tutusta perheestä. Kerran hälytys tuli jouluaattona vuonna 1952. Nainen soitti illalla ja pyysi poliisia rauhoittamaan perheen isää. Paikalle lähti kaksi lähettivuorossa ollutta poliisia, jotka eivät palanneet joulua viettämään. Perheen isä ei neuvotellut joulurauhasta kuin pistoolin kanssa. Hän ampui molemmat poliisit.

Poliisissa esimiehet arvostivat urheilua. Jos konstaapeli menestyi erityisesti hiihtokilpailuissa, hän oli usein paras hakija seuraavaan avoimeksi tulevaan ylikonstaapelin toimeen. Esimiehet järjestivät kesäisin usein kävelyjä. Silloin patikoitiin rautatien viereistä tietä Hyvinkään uimalaan ja takaisin.

Konstaapeli Kalevi Sahlström valvoi järjestystä Riihimäellä sotien jälkeen yli viisi vuotta. Sen jälkeen hän siirtyi rikospuolelle. Rikososastossa Sahlströmin työn laatu ja asiakkaat muuttuivat ja hän sai työskennellä ilman virkapukua. Rikososastoa johti

Poliisikonstaapeli Kalevi Sahlström. – Kuva kirjoittajan.

siihen aikaan ylikonstaapeli alaiseen viidestä kuuteen konstaapelia. Asiakkaiden kuulustelut kirjoitettiin muistiin mustetäytekyntäällä, kun täytekyntä alkoi ilmestyä kauppoihin. Ylikonstaapelilla oli käytössään kirjoituskone, jolla tehtiin oikeuteen menevät pöytäkirjat. Kaikista tarvikkeista oli pulaa. Paperikin piti pyytää kansliasta. Kun kauppoihin alkoi ilmestyä kirjoituskoneita, Sahlström osti oman ja käytti sitä työpaikallaan. Se joudutti pöytäkirjojen valmistumista. Lääninhallitus maksoi korvausta koneen käytöstä. Näin tuli investointi maksetuksi. Kone on Sahlströmin käytössä edelleen.

Syyttäjänä toiminut nimismies ratkaisi konstaapelin kanssa oikeuteen menevät rikosjutut. Ylikonstaapelin valvonnassa tutkiva konstaapeli hankki oikeuteen tarvittavat virkatodistukset, rikosrekisterit ja kävi haastamassa asianomaiset oikeuteen. Rikosasioden esilletulopäivää ei tiedetty, vaan osalliset haastettiin kevät- tai syyskäräjiin. Jutut jaettiin ensimmäisenä käräjäpäivänä, jolloin asianomaiset saivat tietää jutun esilletulopäivän.

Kalevi Sahlström ryhtyi harrastamaan valokuvausta rikostutkinnan ohella. Osastolla oli iso kamera, ja kuvat tehtiin pienessä komerossa. Kuvia otettiin rikollisista ja rikospai-

koilta. Poliisi joutui mukaan myös oikeustieteellisiin ruumiinavauksiin, kun lääkäri ei antanut vainajasta kuolintodistusta. Konstaapeli piti avauksissa pöytäkirjaa.

Lääninlääkäri pyysi Sahlströmiä avustajakseen, kun entinen kuoli ja jatkajaa oli vaikea löytää. Hän suostui tehtävään, koska siitä sai lisätuloja. Nimismieheltä piti pyytää lupa poistua työpaikalta läänin ja oikeuslääkärin käyttöön. Ruumiinavauksia tehtiin Hämeenlinnassa, Forssassa, Riihimäellä ja Janakkalassa, joskus myös Tampereella ja Lahdessa. Tässä työssä Sahlström oli neljä vuotta. Työtä oli paljon. Eräänäkin iltapäivänä Hämeenlinnassa avattiin yksitoista ruumista. Siinä tutustui ihmisen anatomiaan ja siihen, mitä tupakointi aiheuttaa keuhkoille tai runsas alkoholin käyttö maksalle.

Vapaa-aikanaan Kalevi Sahlström teki perunkirjoituksia. Niissä tuli esille ihmeellisiä elämänkohtaloita. Eräskin nainen oli elänyt vaatimatomasti erakkona omistamassaan talossa. Hän kuoli ilmeisesti nälkään. Perunkirjoituksessa omaiset kertoivat löytäneensä yhdeksän eri pankin talletuskirjaa, joissa oli huomattavia summia rahaa. Äiti oli kerännyt omaisuutta lapsilleen unohtaen syödä ja hoitaa omaa kuntoaan.

Nykyisin Somerolla eläkepäiviä viettävä vanhempi konstaapeli Kalevi Sahlström, 88, kävi pari vuotta sitten Riihimäen poliisiasemalla, jossa palveluksessa oli vielä kolme tuttua poliisia. Päivystyshuoneen täyttivät tietokoneet ja muut laitteet. Tuskin siellä enää kynää käytetään.

Riihimäen poliisiasema.

Kuva kirjoittajan.

Lyhennelmä Aamupostissa 1.6. 2008 ja 8.6.2008 ilmestyneistä Olavi Saarisen artikkeleista: "Sotien jälkeen Riihimäellä ryypättiin rajusti" ja "Kukkakaupassa piipahdus riitti passipoliisin erottamisen syyksi".

Poliisiksi

Poliisiksi päädyin paremminkin sattumalta. Suorittaessani asepalvelusta ja ollessani vuonna 1973 Haminassa RUK:ssa, oli sissikomppaniaan iskenyt erikoinen epidemia. Sen oireet ilmenivät halukuutena pyrkiä poliisikoulutukseen. Laskelmieni mukaan alun toistakymmentä komppanian varusmiestä pani niin sanotusti paperit vetämään, minä muitten mukana, itsenikin yllättäen.

Palattuani RUK:sta Säkylän Huovrinteelle sain kutsun poliisikoulutukseen pyrkineille järjestettävään testiin Helsinkiin. Esitin komppanian päällikölle loma-anomuksen. Hän kehotti minua jäämään armeijan palvelukseen luettelen erinäisiä positiivisia seikkoja alalta. En kuitenkaan peräytynyt. Pikkusen tuskastuneena päällikkö allekirjoitti loma-anomuksen ja ärähti, että menkää poliisiksi. Edellä mainittua sanomaansa hän tehosti vielä r-kirjaimen sisältävällä sielunvihollista kuvaavalla kansanomaisella nimityksellä. Sotilashuumoria.

Pääkaupunkiseudulla rakennustöissä ollut naapurin Veikko puolestaan valisti minua pahamaineisesta Helsingin asematunnelista kertoen, että viittä minuuttia siellä ei ehdi olemaan, kun viedään jo tupakkikin suusta. Tällaisiin saatesanoihin siis testeihin.

Niihin sisältyi muun muassa haastatteluja, psykologinen testi, ainekirjoitus ja kuntotesti. Kysymyksiä oli myös erilaisista ajankohtaisasioista.

Huvittavana yksityiskohtana muistini on jäänyt kysymys siitä, mitä lyhenne HM tarkoittaa? Tuossa tilanteessa mitään kovin järkevää ei pölähtänyt mieleeni.

Heureka! Olin Helsingissä nähnyt useita HM-tunnuksin varustettuja baareja. Kirjainlyhenne tuli sanoista Hyvä Maku. Heitin sen vastauksena. Ikuisiksi arvoitukseksi minulle on jäänyt se, ropisiko oivalluksestani edes säälipisteitä. Oikeampi vastaus olisi kuitenkin ollut "hallitusmuoto".

Kaikesta huolimatta minut hyväksyttiin kurssille. Itse kurssi järjestettiin Helsingissä Pienellä Robertinkadulla.

Pekka Alitalo. – Kuva kirjoittajan.

Oppiaineista erityisesti rikosoikeus suorastaan herätti innostuksen minussa. Rikosoikeutta opettamassa oli muun muassa tuolloinen Helsingin rikospoliisin väkivaltatoimiston eli "murharyhmän" johtaja Väinö Rantio, joka on myös lähtöisin Somerolta.

Ylipäättään olin Helsingissä ennen tätä opiskelua käynyt pikimmiten vain muutamia kertoja. Pyrin kuitenkin tietoisesti välttämään sellaisia tilanteita, että maalaisuuteni paljastaen olisin jäänyt silmät ymmyrkäisinä ja leuka pystyssä seistä tölöttämään ja monttu ammolleen ääneen päivittelemaan rakennusten korkeutta.

Niin paikallistuntemuksen kuin liikenteenkin suhteen ponnistin siis puhtaalta pöydältä. Somerolla kun ei juuri yksisuuntaisia katuja tai ruuhkia tunnettu. Vielä vähemmän raitiovaunuja.

Iltaisin lähdin usein vanhalla kuplavalokkarella totuttelemaan liikenteeseen. Ruuhkassa kaistanvaihdot eivät sujuneet aivan ajatusten mukaisesti ja kun piti kääntyä, niin eikös ollut kielletty ajosuunta. Sitä vaan ajautui muun liikenteen mukana. Jossain

syjäräisemmässä kolkassa piti sitten kartasta yrittää selvittää olinpaikkaa ja paluureittiä. Se oli oppia kantapään kautta. Navigaattoreita kun ei tuolloin tunnettu.

Kokelaskurssi sisälsi teorian ja voimankäytön lisäksi myös käytännön harjoituksia. Erityisestimieleeni on piirtynyt se, kun meitä poloisia vietiin pahimpana iltapäiväruuhkan aikana ohjaamaan liikennettä. Ennen kuin minut vuorollani sysättiin Kaisaniemen-, Unionin- ja Liisankadun risteyksessä olevaan metallikarsinaan, ajatuksiin tunki itsepintaisesti kuva vinkkaukseni seurauksesta risteykseen kohoavasta ajoneuvokeosta. Oman pikantin lisänsä vyyhteen antoivat raitiovaunut.

Pianolla tai kitaralla harjoittellessa voi virheen tultua sanoa "eiku" ja ottaa uudestaan. Vinkkauksessa siten ei oikein menestyksellisesti voinut menetellä. Ajattelemattomalla liikkeellä saattoi olla arvaamattomat seuraukset. Niin, että ylimääräisiä käsivenyttelyjä tai nenän pyyhkimistä piti välttää. Ilman näkyviä ulkoisia vaurioita kuitenkin hoidin osuuteni.

Meidät tutustutettiin myös vielä tuolloin Snelmanninkadulla sijainneeseen Oikeuslääketieteen laitokseen. Puitteet olivat alkeelliset. Kokelaat johdatteltiin pohjakerroksen hämariin ja kieltämättä kolkkoihin tiloihin, missä oli nähtävissä viikonvaihteen saldoa: muun muassa liikenneonnettomuudessa menehtynyt nuorukainen. Kiire ja ruuhkat hänen osaltaan olivat ohi. Kaikessa karuudessaan käynti ruumiinavauksineen pysäytti pohtimaan elämää ikään kuin laajemmasta näkökulmasta.

Kurssin jälkeen valtaosa jäi töihin nuorempana konstaapelina järjestöpoliisin kenttätöimistöön aivan Helsingin keskustaan. Työ käsitti osin melko pitkäveteistä vartiointia eri maitten lähetystöjen tuntumassa. Mieleen on piirtynyt presidentin linnan edusta, kesäinen aamuyö, väsymys, aution kauppatorin kolera-altaan liepeillä räähkyvät lokit.

Jalkapartiossa kierrettiin puistoja

Helsingin poliisilaitos. – Kuva kirjoittajan.

tai oltiin komennettuna rautatieasemalle. Enimmäkseen oltiin tekemisissä juoppojen kanssa. Viinaksia kaadettiin maahan, häädettiin häiriköitä tai sammahtaneita, rahdattiin putkaan. Maijapartiossa jatkui yhtäläinen meininki. Loputon työsarka, jossa samaa laitapuolen kulkijaa saatettiin kuskata kolmekin kertaa vuorokauden aikana. Jollakin asiakkaalla oli laskettu olleen vuoden aikana yli neljäsataa kiinniottoa juopumuksen takia.

Mikäli joku kuoli putkaan, oli se näyttävästi otsikoitu lehdissä. Muistan erään vanhemman poliisimiehen todenneen, että mikäli putkaan ei lainkaan kuolisi, niin moni muuttaisi sinne asumaan.

Koska rautatieaseman putkatilat olivat riittämättömät, täytyi sieltä välillä rahdata kieltämättä varsin kirjavaa seurakuntaa Pengerkadun suojiin. Kuljetuksen aikana nuorempi konstaapeli luonnollisesti istui majan perällä usein kymmenpäisen joukkion seurana. Poliisiautot eivät tuohon aikaan olleet ilmastoituja. Transitin kuljetustilassa kesähelteellä väistämättä aistittavat vahvahkot aromit koostuivat melko kattavasti erilaisista kehon eritteistä. Niin nestemäisistä kuin kiinteistäkin. Olisi liioiteltua väittää seurueen keskustelun tason hiponeen pilviä tai muutenkaan olleen kunniaksi äylle. Eikä se välttämättä johtunut pelkästään nuoremasta konstaapelista.

Järjestyspoliisitehtävien alkutai-paleelta muistuu mieleen, kun erään kerran tullessamme majalla rautatieaseman edustalle ilmeni siinä juuri

hetkeä aikaisemmin tapahtuneen puukotus. Rintaan isketty mies oli pitkällä asfaltilla. Lääkäriambulanssi tuli paikalle aloittaen elvytyksen. Taksimies kertoi nähneensä tapahtuneen. Tekijä oli poistunut Mannerheimintien suuntaan. Näkijä oli hetkeä myöhemmin etsinnässä osoittanut tekijäksi Erottajan suuntaan kävelevää riskin näköistä miestä. Kieltämät-

tä jännittyneenä tarrasin takaapäin kaksin käsin mieheen kiinni ja avuksi riensi myös toinen poliisi. Pidätys sujui onnistuneesti ja kiinni otetun berberin povitaskusta löytyi irrallinen koko terän mitaltaan verinen Mora-puukko. Mies ei vaikuttanut vähimmässäkään määrin katuvalta eikä häntä kiinnostanut uhrin tila. Pikemminkin päinvastoin. Ilmoitti uhoavan oloisesti olevansa Pohjanmaalta sanoen, että hänelle on turha tulla suuta soittamaan.

Kuljetimme puukottajan rikospoliisiin, eikä minulla ole tarkempaa tietoa siitä miten uhrille kävi.

Kaiken kaikkiaan työskentely kenttätoimistossa vartiointeineen ja juoponkuljetuksineen tuntui yksipuoliselta eikä perin kiinnostavalta tai innostavalta. Piiska eli radiopoliisi hoiteli pääosin mielenkiintoisemmat keikat.

Olin melko pian laittanut pape-rit vetämään rikospoliisiin. Ainakin tuohon aikaan sinne ei ollut kovin helppo päästä. Syksyllä sitten tärpäsi. Rikospoliisi toimi Senaatintorin etelälaidalla paikassa, joka lienee tuttu Komisario Palmu-elokuvista. Tilat olivat alkeelliset. Päivystyksen yhteydessä olevassa miehistöhuoneessa esimerkiksi oli vielä käytössä osin puulämmitys ja kolkossa ilmoitusten vastaanottohuoneessa kaltevahko kivilattia.

Alkuhaastattelujen jälkeen minut ohjattiin petostoimistoon. Sen sannottiin olevan herrasmiestoimisto. Työskenneltiin siviilivaatteissa ja suorastaan edellytettiin pikkutakin

käyttöä. Solmio oli suotava ja farkut pannassa.

Pääasiallisesti tutkittiin petoksia, kavalluksia, väärennyksiä, veropetoksia, konkurssirikoksia ja jopa kunnianloukkauksia. Niin rikosnimikkeitten kuin asiakkaitten skaala oli laaja. Kenties vähäisimpänä ja jollain tavoin huvittavana rikosnimikkeenä on jäänyt mieleeni ”tarkoitukseensa jo käytetyn postimerkin uudelleen käyttäminen”. Jossain poliitikkojen välisessä kunnianloukkausasiassa kävimme ministeriössä kuulustelemassa erästä ministeriäkin.

Monella tutkijalla, kuten minullakin, oli taustalla merkonomikoulutus. Siitä kieltämättä oli hyötyä tutkinnassa. Oli perustietoa kirjanpidosta, erilaisista yhtiömuodoista, vastuista jne.

Yövuorossa ”petosmies” avusti väkivaltatoimiston eli murharyhmän tutkijaa. Jollakin puukotuskeikalla tuli käytyä sittemmin myös rikoskirjailijana tunnetun Matti Yrjänä Joensuun kanssa.

Myöhemmin järjestettiin rikospoliisin sisäinen koulutuskierros. Tällöin työskenneltiin jokunen kolmiviikkoiskausi esimerkiksi varkaustoimistossa, ryöstö- ja autojaoksessa sekä virka-apuryhmässä. Toisinaan piti osallistua kolmiviikkoiskausi siviilipartioon.

Silloin tällöin toimimme erilaisissa turvaamistehtävissä. Vuonna 1975 Euroopan Turvallisuus ja Yhteistyö kokouksen avauksessa olin Finlanditalossa Suomen hallituksen aitiassa samassa huoneessa kolmenkymmenen viiden valtion päämiehen kanssa sonnustautuneena edellytettyn tummaan pukuun. Olin sellaisen minimivaatimuksen täyttävän puvun hankkinut Kestilästä sadalla viidelläkymmenellä markalla.

Vasta jälkeenpäin olen oivaltanut tilaisuuden ainutlaatuisuuden.

Yleensä ”ensimmäiset” asiat jäävät joiltain osin mieleen. Näin myös ensimmäisen yövuoroni osalta, jolloin jouduin tutustumaan elämän mustaan raadolliseen puoleen. Kävimme väkivaltatoimiston tutkijan kanssa Kampin kaupunginosassa. Siellä oli 74-vuotias mies pudottanut asunnostaan kuudennesta kerroksesta asfalttipihalle. Voi vain todeta kuinka ihminen saattaa niin henkisesti kuin ruumiillisesti mennä rikki.

Myöhemmin vuosikymmenten saatossa olen joutunut käymään lukuisilla

kuolemantapauspaikoilla. Vaikka asiointien hoitoon muodostui tietty rutiini, tuntui omaisten surun kohtaaminen aina raskaalta. Etenkin kun poliisi oli aina ensimmäisten joukossa paikalla kuoleman tapahduttua. Usein valtasi riittämättömyyden tunne yrittäessä valita oikeita sanoja.

Jostain syystä myös kuolinviestien vieminen oli sälytetty poliisin kontolle. Vaikeinta oli silloin kun menehtynyt oli ollut nuori.

Koin työn petostoimistossa mielenkiintoiseksi ja kaikin puolin antoisaksi. Vanhempi dekkari opasti talon tapoihin ja tutkinnan rutiineihin.

Asiakaskunta oli kirjavaa vaihdellen petollisista osamaksujutuista huomattaviin, myös valtakunnallisesti huomiota herättäneisiin laajoihin talousrikoksiin.

Petosjutuissa keskeisenä rikoksen onnistumisen kannalta on tekijän höveli käytös ja sulava supliikki. Vuosien mittaan sai tavata useitakin tämän taiteen alan suoranaisia virtuoosia. Monasti jo pelkän tekotavan perusteella saattoi kokenut tutkija suurella todennäköisyydellä aavistaa syyllisen.

Eräs tällainen valitsemallaan elämänuralla etevä taparikollinen oli nuorehko, sinänsä näyttävän näköinen ja niin ulkonäkönsä kuin pukeutumisenakin suhteen hyvin huoliteltu nainen. Hän keräili erilaisissa liikkeissä tavaraa ja sitten kassalla maksuvaiheessa aina kerta kaikkiaan hämmentyneenä ja ällikällä lyötynä huomasi lompakkonsa unohtuneen aivan liikkeen lähellä olevaan autoonsa. – Voi hyvnen aika, onpa tämä nyt niin noloa. Mitäs nyt ollenkaan tehdään, päivitteli nainen vakuuttavan häpeissään suorastaan lohduttomasti.

Tilanne päättyi yleensä siihen, että kassa alkoi lohdutella naista, sanoen, että sattuuhan sitä sellaista ja että rouva voi aivan hyvin viedä tavarat autoon ja tulla sitten maksamaan. Hieman vastahakoisesti asiakas tähän suostui edelleen pahoitellen. Eikä häntä sen jälkeen enää liikkeessä näkynyt.

Eräs yksin asuva naishenkilö oli Tenho-nimisessä ravintolassa iltapäivätansseissa tavannut aivan ihanan miehen. Niin huomaavainen, hienosti pukeutunut ja hyvässä asemassa oleva. Aivan toista luokkaa

kuin tavanomainen suomalainen mies. Nainen oli vienyt tämän loistoyksilön asunnolleen, jonne mies sitten oli jäänyt viettämään lomaansa. Naisen sen sijaan oli käynyt päivittäin töissä. Muutamaa päivää myöhemmin mies oli vähin äänin häipynyt.

Sittemmin ilmeni, että naisen ollessa työssä mies oli ottanut yhteyttä Hesarissa vuokra-asuntoa hakeneisiin ja olipa esitellytkin naisen asuntoa. Joka tapauksessa mies oli laatinut useita vuokrasopimuksia ja tuolloista asuntopulaa hyväksi käyttäen perinyt takuuvuokrana kultakin muutaman kuukauden vuokran ennakoon. Saatuaan sopivan potin tämä kelti oli häipynyt yhteyksiä enää ottamatta.

Myöhemmin tekijäksi ilmennyt väärellä nimellä esiintynyt mies oli etsintäkuulutettu. Hän oli myös antanut jollekin aikakauslehdelle Ruotsista käsin kuvan kera haastattelun, jossa suorastaan kerskaili erilaisilla rikoksillaan. Kuulusteluvaiheessa näytimme myös mainittua lehtijuttua asunnon omistaneelle naiselle, jonka vielä siinä vaiheessakin oli vaikea sulattaa tapahtunutta.

Mainitut esimerkit eivät rikoksina olleet mitenkään pahimmasta päästä, mutta kuvastavat sitä, kuinka meillä tavallisilla kansalaisilla on halu ja tarve uskoa kanssaihmiisi. Toiset sitä sitten joskus julmastikin hyödyntävät aiheuttaen joillekin kenties elinikäisiä, rahassa mittaamattomia traumoja.

Petostoimistossa, varsinkin epäiltyjen konkurssirikosten tutkinnassa kuulusteltavat toisinaan tunsivat olevansa ”parempaa väkeä” niin suhteessa tutkijaan kuin muuhunkin väestöön ja suhtautuminen asioihin saattoi olla sen mukaista.

Erään kerran muistan kuinka nuorena tutkijana työskennellessäni suurten taloudellisten rikosten jaoksessa olin valmistautunut huolellisesti erään johtajan kuulusteluun. Tämä tulikin paikalle isoeleisesti liituraiiaan pukeutuneena maailmanmiehenä. Todistajana huoneessa sivummalla oli esimieheni.

Esitin ennakkoon laatimiani kysymyksiä. Kuulusteltava suhtautui niihin perin ynseästi ja vähätellen ja jossain vaiheessa vielä ylimielisesti naurahten heitti ilmoille, että se se tässä nyt vielä puuttuisi, että hänet

pidätettäisiin.

– Ei puutu enää, viekää putkaan tuo mies, ärähti sivusta kuulustelua seurannut esimieheni turhia jaaritelematta.

Kuulusteltavan käytös muuttui kertalaakilla, ja kunnioitukseni suoraselkäistä esimiestä kohtaan kasvoi entisestään.

Noin kirjallisesti ehkä laajimpana tehtävänäni minut rauhoitettiin muutamaksi kuukaudeksi tutkimaan melko laajaa petosvyyhteä. Pöytäkirjoihin kertyi noin 500 sivua. Aiemminkin rikoksiin syyllistynyt jutun päätekijä tuomittiin raastuvanoikeudessa yhteensä 5 v 8 kk vankeusrangaistukseen.

Myöhemmin samainen, melko raskaan sarjan rikoksenteekijä, tyytymättömänä tuomionsa kanteli tutkinnastani lähes kaikkiin mahdollisiin paikkoihin oikeuskanslerista ja eduskunnan oikeusasiamiehestä lähtien. Aina piti laatia selvitys. Kaikissa instansseissa kantelut todettiin täysin aiheettomiksi.

Tavallaan olin tyytyväinen, ettei suurennuslasillakaan hakien toimistani löytynyt virheitä. Ymmärsin, että kansalaisella on oikeus kannella, mutta se, että toistuvasti saattoi ilman rangaistusta esittää perättömiksi todettuja väitteitä, tuntui kieltämättä kohtuuttomalta.

Varsinkin pitkäjänteisissä talousrikosjutuissa oli olemassa vaara siitä, että työ muuttuisi eräänlaiseksi tylsäksi ja yksitoikkoiseksi puurtamiseksi, tai että rankempien juttujen yhteydessä ottaisi liian henkilökohtaisesti kantaakseen maailman murheet.

Erinomaisena vastapainona ja suorastaan edellytyksenä työssä jaksamiselle koin työkavereitten väliset hienot suhteet hyväntahtoisine, joskus pikkupoikamaisine kepposineen, haasteineen ja vedonlyönteineen. Ilmapiiri oli hyvä ja töihin oli mukava mennä.

Erään kerran Oksasen Eino, ylikonstaapeli, joka aikanaan oli voittanut Bostonin maratonin kolmasti, oli kertonut kuinka hän ennen oli ollut kova poika heittämään kiveä. Jutusta sai sen käsityksen, että pisimmät kaaret kantoivat pitkälti yli sata metriä.

Tulin tarttuneeksi löysään sa-
naan toteamalla, että kyllä minä Ei-
nolle sentään kivenheitossa pärjään.
Nopeassa tahdissa tilanne kehittyi
siihen, että Eikka hankki pesäpallon
ja lyötiin veto pullollisesta kansallista
juomaa.

Arvovaltaisen jyrin kera mars-
sittiin Kaisaniemen kentälle, jossa
kylmiltään vuorollamme tempasim-
me kuusi heittoa sellaisessa kodin,
uskonnon ja isänmaan puolesta
-hengessä. Olkapäästä pakotti pari-
sen viikkoa, mutta se oli pientä sen
rinnalla, että peittosin Einon puolella-
toista askeleella. Eräs makeimmista
voitoistani.

Vapaapäivinä porhalsin usein
Somerolle jänismetsään. Palattuani
petosten, kavallusten ynnä muitten
konnuuksien pariin, ilahdutin aina
työkavereita kertomuksilla siitä, kuin-
ka monta jänistä kulloinkin oli tullut
saalistettua.

Ymmärrettävästi, kenties jo pik-
kuisen kyllästyneenä seikkaperäisiin
selontekoihini, ylikonstaapeli Oksa-
nen erään kerran naureskeli kehuun,
että mikäli minä onnistun pyydystä-
mään jäniksen, niin hän kyllä sen
paistaa vaikka petostoimistossa.

Sanasta miestä. Kun seuraavien
vapaitten jälkeen jälleen marssin Aleksan-
terinkatua työpaikalle, oli niin askel
kuin mieli kevyt. Tulevaa ajatellen
täytyi välillä suorastaan ryhdistäytyä,
ettei ilmoille päässyt hallitsemattomia
naurunremahduksia.

Työpaikalle päästyäni nostin muo-
vipussin Eikan pöydälle ja tiedustelin,
josko oli tullut essu mukaan. Olisi
paistohommia. Kassissa oli rusakko.
Se oli muuten nyljetty, mutta erilaisten
väitteitten eliminoimiseksi takatassut
oli jätetty paikoilleen.

Lievästä hämmästyksestä toivut-
tuaan Eino oli sanansa mittainen.
Haki kauppahallista rasvaisia sian
siivuja vyöttäen ne rusakon kupeille
ja tyrkkäsi sitten jäniksen vuosia jou-
tilaana seisseen petostoimiston mie-
histöhuoneen sähköhellan uuniin.

Vähitellen toimiston levisi aromit,
jotka saivat niin henkilökunnan kuin
asiakkaittenkin nenät nuuhkimaan
ilmavainua käyttävän koiran lailla.

Paistos nautittiin isommalla poru-
kalla kohtalaisten naurunremakoitten
höystämänä. Ilmeisimmin Helsingin

rikospoliisin historiassa ei tällaista
aikaisemmin ollut tapahtunut ja tus-
kin sen jälkeenkään.

Eikan täyttäessä puoli vuosisataa
olin opintokierroksella teknisessä
toimistossa ollessani kehittänyt Eikan
virkamerkkikuvasta suurennoksen.
Miehistöhuoneessa rivissä olleista
presidentin kuvista yksi oli saanut
luovuttaa kullankäiset kehyksensä
otokselleni ja niin Eino pääsi joksikin
aikaa paistattelemaan seinälle kor-
kealle tasolle. Historiaamme tunte-
maton tuskin olisi kuvien perusteella
pystynyt sanomaan sitä, kuka ei kuulu
joukkoon.

Tällaisten puolin ja toisin tehtyjen
pikku jekkujen ja koiruukien kera
työssä jaksettiin paremmin ja tietty
herkkyys säilyi. Loppuunpalamiset eli
burn outit olivat tällöin perin harvinaisia
verrattuna nykyiseen aikaan, jolloin
yksisilmäisesti vannotaan keskittämi-
sen, tehokkuuden ja tulokellisuuden
nimiin, uhraamatta edes ajatusta
loppujen lopuksi kaiken perustana ole-
valle yksityisen työntekijän henkiselle
jaksamiselle.

Kaupunkiasumiseen en koskaan
erityisemmin mieltynyt. Vapaapäivät
vietin pääosin harrastusten parissa
Somerolla. Kun poikani lisäksi lähestyi
kouluikää, niin ollessani alipäällystö-
kurssilla Otaniemessä hain paikkaa
Somerolta konstaapeli Köykan jäätyä
eläkkeelle. Työt Somerolla aloitin jou-
lukuussa 1981.

Etenkin rikospoliisin aikoja muis-
telen mieluusti. Pidän todella työstä.
Se oli haastavaa, mutta samalla
antoisaa. Sain olla mukana monien
mielenkiintoisten juttujen tutkinnassa.
Väistämättä tuli vastaan myös sellaisia
tilanteita, jolloin kävi mielessä, että
mitenkähän tästäkin selvittää. Vaikka
en olekaan mikään fatalisti, kohtaloon
uskova, niin mieleen nousi vanhan
naapurin käyttämä sanonta: "Ei tässä
pahemmin käy kuin luoto on."

Poliisitehtävien skaala Somerolla
oli laaja järjestys- ja liikennevalvonnasta
rikostutkintaan.

Yksi koskettavimmista muistoista
on, kun palopaikalta, sairauton
ollessa muualla tehtävällä, kuljetimme
poliisiautolla kolmivuotiaan lapsen
terveyskeskukseen. Vaikka ajoin tuon
matkan niin lujaa kuin suinkin pystyin
ja olimme perillä ehkä parissa minuut-

tissa, tuntui aika ikuisuudelta. Lapsi
oli menehtynyt.

Vajaat kymmenen vuotta sitten
minut hälytettiin vapaalta tutkimaan
henkirikosta. Mökille tullut mies oli
ampunut haulikolla ovea aukaisemaan
tulleen veljensä. Tämä tapahtui joulu-
aattoitana. Pöydälle oli jäänyt puoliksi
syöty jouluateria. Kynttilät paloivat ja
kuusen alla odottivat lahjapaketit tur-
haan jakajaansa. Ikään kuin aika olisi
pysähtynyt. Elämän äärialueet olivat
kylmällä tavalla hetkessä ja peruutta-
mattomasti kohdanneet toisensa.

Kokonaisuudessaan työ Somerolla
oli vaihtelevaa. Oltiin paljon tekemisissä
ihmisten kanssa. Asemalla poikkeajia
riitti ja paikallisella poliisilla oli puhelin-
luettelossa suora numero. Valtaosa
asioista selvitettiin puhumalla ja monel-
le kävijälle oli tärkeintä, että sai vähän
purkaa tuntojaan. Pyrittiin olemaan
ihmisiä ihmisten joukossa.

Sittenmin toimintoja sanotaan te-
hostetun ja puhutaan lähipoliisista, joka
tätä kirjoitettaessa on Somerolla tavat-
tavissa parin tunnin ajan viikossa.

Elämä on täynnä sattumia, kuten
uravalintani. Näin jo kutrien harven-
nettua ja työelämästä eläkkeelle
siirryttyäni asioita inventoیدessani,
olen kohtuullisen tyytyväinen. Sain
moninaisten tehtävien tiimoilta tavata
paljon erilaisia ihmisiä, osin suoranaisia
virtuoosia niin lain nurjalta puolelta
asiakaskunnasta kuin poliisikunnasta.
Lukuisia värikkäitä, niin koskettavia
kuin huvittavia tapahtumia on piir-
tynyt rikastuttamaan kokemuksien ja
muistojen laaria.

Työn myötä vuosikymmenten saa-
tossa oppi myös ikään kuin lukemaan
ihmistä. Yleensä se on ihan hyvä asia,
mutta joskus se kieltämättä tuntuu
hieman rasitteelta.

Ammatin kautta ihmiselämän
monia traagisia, ennalta aavistamatto-
mia ja peruuttamattomia tapahtumia
aitiopaikalta seurattua ja tavallaan
mukana elettyä ei aivan pikkusasioita
jaksakaan enää murehtia ja tehdä niistä
suurta numeroa. On ehkä oppinut
näkemään asioita vähän laajemmasta
perspektiivistä.

Toisaalta vastapainoksi on oppinut
arvostamaan entistä enemmän elämän
iloisia ja positiivisia pieniä sattumuksia
sekä hurttia arkipäivän huumoria.

Kesäyö

Polkupyörä oli nuoruudessani kulkuneuvo, jolla toimitettiin asiat ja tehtiin kyläreissuja. Meille nuorille taas olivat kesäiset illat ja yöt sitä aikaa, jolloin saatettiin ajella pitkiäkin matkoja. Näillä matkoilla tutustuttiin lähiseutuihin, tavattiin ihmisiä ja saatiin uusia tuttuja. Monet näistä tuttavuuksista ovat jo unohtuneet vuosikymmenien aikana. Onneksi sentään jotkut muistot ovat mielessä säilyneet. Omiin muistoihini on jäänyt eräs kesäilta, jolloin ajelin pitkää ahdetta alas. Näin, että notkon toisella puolella on joku toinenkin pyöräilijä menossa samaan suuntaan. Kun tulin lähemmäksi huomasi, että tien varressa seisoi nuori nainen, joka itki. Pysähdyin ja kysyin mikä hätänä. Itkuaan pidätellen hän kertoi pyöränsä ketjujen pudonneen pois päältä, eikä hän saanut niitä millään takaisin. Tytöllä oli käsissään kauniit pitsisormikkaat, jotka olivat rasvaisissa ketjuissa likaantuneet pahasti. Katsoin tytön pyörää tarkemmin ja totesin saman. Ketjut olivat tiukasti rattaan ja pinnosten välissä ahtaassa kolossa. Onneksi pyöräni avainkotelossa oli ruuvimeisseli, jolla sain vähän kerrallaan irrotettua ketjut.

Kun niitä ketjuja siinä irrottelin tuli tyttökin katselemaan työtäni. Tytön mekko oli kauniin kukallista kretonkia ja yläosastaan avonainen. Kun hän kyykistyi alemmas katsomaan ketjuja, sain minä ylempää katsella hänen mekkonsa kaula-aukosta sisään. Ne näkymät olivat vanhanpojan alulle liikaa. Happivajetta tuli äkkiä, ja kurkku oli kuiva kuin hiekkaerämaa. Vetaessani ilmaa keuhkoihin kuului niin kamala korahdus, että pelästyin itsekini. Kyllä pelästyin tyttökin. Tartuen käsivarteeni hän hoki: "Mikä sinulle tuli?" Sain vaivoin sanotuksi: "Selkäni ei oikein siedä kumarassa oloa."

Saatuani ketjut paikalleen huomasi, että ketjut olivat löysällä, joten siirsin takapyörää vähän taaksepäin,

jolloin sopiva kireys löytyi. Kun totesin tytölle, että hänen pyöränsä on kunnossa ja hän voi jatkaa matkaansa, sain mitä kauneimmat kiitokset palakseni. Ottaessani omaa pyörääni tien pientareelta pääsi tytöltä taas haikaa itku. Nyhyhkyttäen hän selitti: "Kaikki muut ovat jo menneet, enkä uskalla mennä synkän metsän lävitse, kun siellä voi olla vaikka millaisia peikkoja vastassa." Niiden kynnelien ja anovan katseen edessä olin ihan myyty mies ja lupasin saattaa hänet kotiin. Silloin tyttö antoi pyöränsä kaatua tieojaan ja kietoi käsivartensa kaulaani puristaen niin, että taas rupesi ilma loppumaan.

Taisipa siinä omakin käsivarteni kiertyä hänen ympärilleen. Olin aivan ymmällä. Äkkiä hän kysyi: "Mikä sinun nimesi on?" Kun sanoin nimeni, hän kertoi olevansa samanniminen kuin sekin nainen, joka ei ollut syntynytkään. Äkkäsin: "Olet siis Eeva." Hän myönsi olevansa. Sitten lähdimme ajamaan kohti minulle tuntematonta päämäärää. Matkalla juttujen aiheet eivät loppuneet. Siitä huolen piti puhelias Eeva. Erikoisesti mieleeni on jäänyt hänen naurunsa, joka hiveli korviani.

Aika pitkään ajelimme, kunnes huomasi, että kohta saavumme jonkun talon pihaan. Suurten koivujen alla oli useita rakennuksia. Lähimmän rakennuksen päädyssä, komean pihlajan alla oli pöytä ja penkit. Siihen penkille Eeva ohjasi minut istumaan. Itse hän meni sisälle taloon. Tullessaan ulos hänellä oli juomalasit ja pöytäkannu täynnä maitoa. Toisella kerralla hän toi tarjottimen, jolle oli pinottu korkea keko pyöreitä pullia. Uuden pullan tuoksu sai veden tulemaan kielelle. Kun Eeva sitten pullia osoittaen sanoi "Olepa hyvä", en totisesti toista kehotusta odottanut vaan pullat alkoivat hävitä maito kyytipoikanaan. Eikä yksin minulle pullat maistuneet, samanlainen pullan nälkä näytti olevan kumpaisellakin. Siinä sitten istuimme ja tarinoimme

Poikamiehenä

Kun nuoren miehen elämä se vaihteleva on, hän saapi aina huvitella, olla huoleton. Toista se on naineen miehen olo aikana, kun saman muijan kanssa pitää aina telmiä.

Muija on kuin enkeli, ihana katsella, niin kauan kuin hän vielä ei oo lapsella, mut kohta kun tuo aijajai on tullut maailmaan, niin kohta alkaa muija sulle sääntöjä laatimaan.

Sun Pekka pitää laittaa nyt paita Eevalle, ja sukat sekä tossut, myös myssy pitseineen, ja pieni tuutululla missä Eeva uinuua, sun pitää häntä tuutia, et saa sä unhoittaa.

Siis naimisiin en mene, en kissa vieköön, en, vaikka siihen vaatisi mua isä äitineen, kun nuoren miehen elämä se on kuin hunajaa, hän saapi ottaa uuden kullan, koska haluaa.

Marja isänsä Matti Näykin kanssa. – Kuva Marja Näykin.

kaikenlaista. Äkkiä havahduin. Enää yksi pulla tarjottimella. Katselimme toisiamme ja sitä viimeistä pullaa. Eeva otti ja taittoi sen kahtia sanoen: "Tästä viimeisestä pullasta tehdään kristillinen tasajako."

Kotiinpäin ajaessani itäinen tai-vaanranta vaaleni ilmoittaen uuden päivän olevan tulossa. Olin kotona sentään vähän ennen auringonnousua. Tavallisesti minulla oli tällaisena aamuna nälkä, mutta nyt ei ruuan hakeminen tullut edes mieleeni.

Lämpökeskus sillankorvassa

Someron entisessä keskustassa, Vanhasillan kupeessa, sijaitsee lähikorttelien vanhin talonpoikais- ja liiketalo. Yli-Aukustin tilan päärakennusta on sanottu Svenssoniksi jo 120 vuotta. Vanhatien Svensson pihapiireineen on henkisesti ja fyysisesti keidas, jonka nimi merkitsee sadoille kansalaisille kodikkuutta, vanhaa rakennuskulttuuria, sosiaalista lämpöä ja vastuuntuntoa. Seurakunnan testamenttilahjoituksena saama kiinteistö on tuottanut lähimmäispalvelusta koituvaa mielihyvää enemmän kuin säkillinen kultarahoja.

Svenssonilla harjoitettu lähimmäistyö perustuu omarahoitukseen sekä seurakunnan ja kaupungin pieniin avustuksiin. Työttömille ja vähävaraisille päivittäin tarjottavasta ruuasta peritään vaatimaton hinta. ”Emme kilpaile Someron kahviloiden ja ravintoloiden kanssa, vaan tarjoamme hädässä oleville lämpimän aterian ja ruokarukouksen”, Liisa Virtaperko kertoo. Svenssonin tiloja kunnostaa ja taloustöissä auttelee muutama työtön. ”Näin estämme pienen ihmisen syrjäytymisen terveestä arjesta ja autamme sopeutumaan myöhempään työlliseen aikaan”, Liisa Virtaperko sanoo.

Aukustin tila on peräisin 1500-luvulta, Yli-Aukustin osa itsenäistyi 1790-luvulla. Maria ja Kaarlo Svensson saivat tilan omistukseensa vuonna 1890. He pitivät talon toisessa päässä kauppaa. Rakennuksessa toimi Someron Joensuun viimeinen kestkieveari 1920-luvulla. 1980-luvulta lähtien entisessä kievarissa on vierailut tuhansia Svenssonin ystäviä. Svenssonilla toimii lähimmäispalvelun välityskeskus ja Ystäväparkki. Vanhuksille ja sairaille tarjotaan asiomis- ja ulkoiluttamisapua, yksinäisille seuraa. Vuosittain Svenssonin lattiaa kuluttaa noin 10 000 ”asiakaskäyntiä”. Tiloissa kokoontuvat kuulo- ja näkövam-

***Svenssonin sali ja kuisti Elo-
maan aikaisessa asussaan.***
Kuvat Svenssonin lämpökeskuksesta.

maiset, mielenterveysjärjestö, AA, Al-Anon sekä lukuisat hengelliset kerhot ja yhteisöt.

Svensson kuuluu Someron keskustan harvoin vanhoihin rakennuksiin. Kulttuuriympäristön suojelu ja vaaliminen perustuu lainsäädäntöön. Svensson on kuitenkin jäänyt suojelumääräyksiä vaille, koska arvatenkin kaikki uskovat, ettei talolle voi mitään tapahtua. 1980-luvulla rahalaitospireissä kuitenkin kaavailtiin talon purkamista. Silloin lukion entiset opettajat ystävineen nousivat kapinaan ja vetosivat seurakuntaan sekä suureen yleisöön. Viereiset kuvat ovat silloisen näyttelyn aineistoa. Seurakunta päättikin marraskuussa 1991, että sosiaalinen työ Svenssonin tiloissa jatkuu. Nykyisin Svenssonin kunnossapidosta ja toiminnasta vastaa Someron seurakunnan Diakonia-työn kannatusyhdistys.

Svenssonin vieraat ihastelevat sisätilojen avaruutta, ikkunoista tulvivaa valoa, kookkaita peiliövia ja hyvin säilyneitä kaakeliuuneja. Talon sisustus ja osittain säilynyt irtaimisto kertoo entisten omistajien vauraudesta ja sivistystahdosta. Svenssonin pariskunnan lapsista kuusi suoritti 1900-luvun alussa ylioppilastutkinnon. Omaisuutensa Someron seurakunnalle testamentannut Esteri Elisabet Svensson, suomennettuna Elomaa (1891–1976), teki elämäntyönsä kielten opettajana.

Esteri Elomaa määräsi testamentissaan, että Svenssonin tiloja irtaimistoineen tulee käyttää vanhusten, nuorison ja lasten kerhoja, pyhäkouluja ja muuta vastaavaa toimintaa varten. Esteri Elomaa edellytti testamentissaan, että kirkon vanha kellotapuli olisi entisöitävä. Seurakunta ei ole voinut toteuttaa testamentin tahtoa kirjaimellisesti, mutta Svenssonin nykyinen käyttö varmasti ilahduttaisi suurlahjoittajan mieltä. Svenssonilla harjoitettu armeliaisuus vähentää yhteiskunnan sosiaalikuluja ja tuottaa hyvää mieltä ympäristölle.

Suviehtoo Sauhutuvassa

Ensimmäisen kerran olin viettämässä suviehtoota Sauhutuvalla, häpeä tunnustaakin. Aikaisemmin on ollut aina jokin ”pätevä” tekosyy olla menemättä perinteiseen juhannusviikon tapahtumaan. Päivällä vielä mietin, josko viitsin lähteä metsämökiltä, kauniin luonnon helmasta ja lintujen konsertin keskeltä mihinkään. Sitten ajattelin, että on melkein velvollisuus korjata asia ja mennä muiden joukkoon suvi-iltaan. Tulihan samalta kylältä, seurakunnan edustajana, Matias Roto puhujaksi, omaan lemppeään ja leppoisaan tyyliinsä. Odotin kovasti näkeväni myös Matiaksen ”prinsessat”, mutta nyt he eivät olleet paikalla.

Nuoret neidot lauloivat kauniisti kynttilöin valaistussa mustassa, tunnelmaa huokuvassa, viimeistä sijaa täynnä olevassa tuvassa. Pihalla istui penkillinen miehiä, vanhoja tuttuja museofaneja. Istuin jatkoksi penkin päähän. Meillä taisi pihalla olla toisin ajoin ihan omat ”kinkerit”, kun ei ollut nähty moneen aikaan. Kuulumisia riitti. Pentti Virtaperko oli tuonut oman soittopelin mukanaan. Kun hän säesti, iloinen laulu raikui tuvassa. Antti laukoi: ”Kyllä tuolla on ollut kuuma asua, kun on lihat palvattu ja viljat kuivattu.” Varmaan monessa muussa sanankuulijassa heräsi samanlaisia ajatuksia mustassa tuvassa istuskellessa.

Huomasin, että Somero-Seuralle ei kukaan ottanut valokuvia ja tapani mukaan kipitin tupaan kuvaamaan yleisöä. Tuvassa kuului: ”Lopeta jo, kyllä Somero-Seuralle on kuvia tarpeeksi.” Tilannekuvia tarvitaan kuitenkin aina lisää tuleviakin sukupolvia ajatellen. Kameran läpi näin ilokseni myös ”synttärisarankarit” Paulan ja Joukon, sain hienon syntymäpäiväkuvan. Onnittelulaulu raikui Paulalle ja Joukolle ja Heikille: ”Paljon onnea vaan.”

Arvonnassa voitin vihdan juhannussaunaan. Vihtoja olikin paljon,

Matias Roto, Hannele Salo ja Riitta Lehtinen. Kuvat Maija Liisa Hyytiäinen.

Essi ja Elisa Saarela laulavat ja vieressä runonlausuja Heikki Salomaa.

Vasemmalta Aira Salminen, Aino Leppä, Eila Ruponen, Paula Suominen, Maire Kujala ja Irene Lähteenkorva.

sekä koivusta että tammesta tehtyjä. Orvokkiasetelmia oli myös useita, ja niihin oli tehty ladonseinälaudoista laatikot, siis aidot museolle sopivat nekin. Kun tuli kaffeen aika, kyllä voileivät, pulla ja pipariässä tekivät kauppansa. Luonnonhelfmassa kaffe maistui todella hyvältä, vaikka sitten parin hyttysenkin keralla. Aila ja Juhani Talonen, Reijo Mattila, Antti Mäkelä sekä Hannele Salo ja Riitta Lehtinen olivat nähneet paljon vaivaa

suviehtoon onnistumiseksi. Kiitos siitä meidän kaikkien puolesta.

Kotiin ajellessa ihailin kauniita monivärisiä kukkaniittyjä ympärilläni. Olin pannut ne merkille jo tullessani. Muutkin olivat ne huomanneet ja paluumatkalla näinkin

yhden pariskunnan ehtineen kerätä sylillisen kukkaenergiaa kotiin viemisiksi.

Hyvä mieli ja paljon ajateltavaa jäi evääksi leppoisasta, hartaasta ja mieltä kiehtovasta suviehtoosta Sauhutuvalla.

Paula ja Jouko Mattila.

Pentti ja Liisa Virtaperko.

Somero-Seuran toimintaa 2010

Talkoot ja toimintaa

28.1. Johtokunnan kokous säästöpankillä.

2.2. Tapio Horilan syntymästä 100 vuotta, kukat laskettiin haudalle.

23.2. johtokunnan kokous kiiruun talossa.

21.3 Kevätkokous Härkälän kartanossa, päiväpulkka annettiin Timo Kinnuselle.

27.3. Kevät-Ruokava.

25.4. Talkoot koulumuseolla, jossa kuvattiin vanhat koulutaulut ja valittiin kuvat näyttelyyn.

7.-8.5. Paretalkoot Kärsälässä.

14.5. Vesiensuljeluyhdistyksen ja Somero-Seuran yhteisnäyttelyn avajaiset museolla. UNICEFin nukkenäyttelyn avajaiset museolla.

23.5. Pitäjänmakasiinit auki, Someron kirkon juhluvuosi.

26. 5. Siivoustalkoot Pajulan koulumuseossa.

29.5. Kulttuuripäivä: Museokauden avajaiset, avoimet ovet kaikilla museoilla, klo 11 Perinnehuoneen avajaiset ja luovutus Somero-Seuralle, klo 13 Torppamuseon näyttelyn avajaiset, klo 14 Helsingin Somero-Seuran tapaaminen.

3.6. Koululaisten päivä museolla. Museolla kävi 500 vierasta tutustumassa oppilaiden esitykseen.

7.6. Koulutaulunäyttelyn avajaiset Kiiruulla.

11.6. Someron nuorisotoimisto järjesti museolle seikkailuleirin.

23.6. Sauhutuvalla seurakunnan iltatilaisuus.

26.6. Pitäjänmakasiinit auki juhannuksena.

30.6. Riukuaidan tekotalkoot torppamuseolla

3.7. Hermannina heinään.

6.7. Museotutkija Eeva Mikola tutustui Someron museoihin.

11.7. Pitäjänpäivä. Klo 10 kotiseutuaiheinen jumalanpalvelus, klo 13 juhla museolla aiheena Tapio Horilan syntymästä 100 vuotta. Kuniakirjan saivat Leeni Tiirakari, Timo

Kinnunen, Maija Liisa Hyytiäinen ja Sirkku Kurkikangas.

21.11. Syyskokous Härkälän kartanossa

27.-28.11. Ruokavamessut

Koululaisten museopäivän toteuttivat Someron Kiiruun koulun 8. luokan ilmaisutaidon ja kaupallisten aineiden oppilaat sekä Somero-seura. Ohjelmassa oli hölmöläistarinoita näyteltynä, kertomuksia museon rakennuksista ja esineistä, käpylehmiä, koiramäkeläisiä, tietokilpailuja ja elävää musiikkia. Illalla näytelmän yleisoesitys.

Näyttelyt

Aholan perinnehuoneessa avattiin pysyvä sota-ajan näyttely.

Kiiruulla oli esillä Pajulan koulumuseon kokoelmista koottu koulutaulunäyttely 7.-23.6. yhteistyössä Kulttuuri ry:n kanssa.

Torppamuseolla Someron Vesien- suojeluyhdistyksen näyttely ja Unicefin nukkenäyttely 14.5.-31.8.

Kiitokset yhteistyöstä

Helsingin Somero-Seura

Someron kaupunki

Someron seurakuntayhtymä

Someron Sotaveteraanien Tukijaosto

Someron Lions-klubi

Someron Rotary-klubi

Someron 4H-yhdistys

GRP Graafinen palvelu

Seppo Mäkinen ja Riitta Himanen

Mäkilän traktorimuseo

Someron metsänhoitoyhdistys

Kärsälän ruusutila

Jukka Nurmi

Kimmo Talikka

Härkälän kartano

Kultelan kyläyhdistys

Sotaveteraanit

Kalle Elo

Ruokava-messut

Lahjoituksia Somero-Seuralle

Somero-Seura kiittää kaikkia lahjoittajia, jotka ovat luovuttaneet esineitä ja aineistoa sotaveteraanien perinnehuoneeseen. Lahjoittajien luettelo on nähtävissä Aholassa perinnehuoneen tiloissa. Museoesineitä ovat lahjoittaneet

Lyyli Honkio

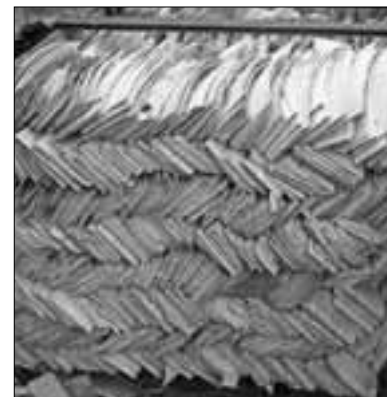
Ritva ja Jussi Soini

Eila Sinisalo

Raimo ja Helmi Nummilahden perikunta

Arvo Pukkila

Pirkko Väänänen

Kuva Sauli Kaipainen.

Henkilökunta

Museoemäntä Marika Haapala. Avustajana Juuso Tiirakari. Talkoopäällikkö Voitto Ollonqvist. Talonmies Kimmo Talikka.

Kesätyöntekijänä toimi Joel Saarimäki. Hän luetteloi torppamuseon esineet ja inventoi Pajulan koulumuseon esineistön ennen museon siirtoa väliaikaisiin tiloihin koulun myynnin vuoksi.

Talkoomuonituksesta ovat huolehtineet Essi Torkkomäki ja Onerva Ollonqvist.

Savenvalajamuseosta huolehti Kultelan kyläyhdistys ja koulumuseosta Heikki Majuri. Sauhutuvasta huolehtivat Aila Talonen ja Antti Mäkelä. Pitäjänmakasiinit Kalle Alhoranta ja Olavi Virtanen.

Somero-Seuran toimintaa 2010

Tapio Horilan 100-vuotissyntymäpäivänä 2.2. lastettiin haudalle Somero-Seuran seppelä. Kuvassa Helje Horila. – Kuva Sauli Kaipainen.

Perinnehuoneen avajaiset. Nauhanleikkaajat Heikki Hovila, Vihtori Karikytö ja Jorma Ärölä. – Kuva Essi Torkkomäki.

Essi Tuominen ja Sari Savikko koulutaulunäyttelyä rakentamassa. – Kuva Sauli Kaipainen.

Vasemmalta Kalle Alhoranta, Raimo Lyly, Petri Sivaranta ja Ahti Kukkonen. – Kuva Armo Kuisma.

Museoemäntä Marika Haapala. Kuva Armo Kuisma.

Heinänniittotalkoiden loppuhuipennus. Vas. Heikki Salomaa, Jorma Aalto, Matti Ruokonen, Aila Talonen, Ritva Helminen, Voitto Ollonqvist, Kalle Harju, Juhani Talonen, Mikko Paakkonen ja Antti Mäkelä. Kuva Armo Kuisma.

Anja Känkänen nyplää.

Elvi Mattila kehrää.

Sinikka Ojala koukkuaa kinnasta.

Päiväkotilapset museolla. – Kuva Maija Liisa Hyytiäinen.

*Seppo Pyykkö työn touhussa.
Työkuvat Armo Kuisma.*

Päreiden tekijät Petri Sivoranta, Kari Sivoranta, Voitto Ollonqvist, Antti Mäkelä, Richard Conway, Mauri Kämi, Markku Kämi, Antti Silander ja Olavi Virtanen. – Kuva Sauli Kaipainen.

*Kiuruun koulun oppilaat esittivät hölmöläistarinoita museolla.
Kuva Essi Torkkomäki.*

Somero-Seuran logokilpailun voittajajulistettiin juhlassa. Vasemmalta Petri Siviranta, Essi Torkkomäki, Helje Horila ja logon suunnittelija Heikki Starck. – Kuva Sauli Kaipainen.

Nuorisoseura Sarastus esiintyi Arto Tuomisen johdolla. Kuva Armo Kuisma.

Someron Laulumiehet johtajanaan Jari Jankama. – Kuva Sauli Kaipainen.

Puheenjohtaja Petri Siviranta ja sihteeri Essi Torkkomäki. Kuva Sauli Kaipainen.

Perttu Kesäniemi ja Anni Haho. Kuva Armo Kuisma.

Sanna Rantanen. Kuva Armo Kuisma.

Mekkopitäjäläiseksi valittiin Maarit Laurento. Mekon pukivat Minna Filppu ja Sari Merilä. Kuva Sauli Kaipainen.